

**LEADER
WEST
DRENTHE**

Lokale ontwikkelingsstrategie

Lokale ontwikkelingsstrategie LEADER West-Drenthe 2023 - 2027

Juni 2023

In opdracht van de provincie geschreven door: Bianca Grote Beverborg.

provincie Drenthe

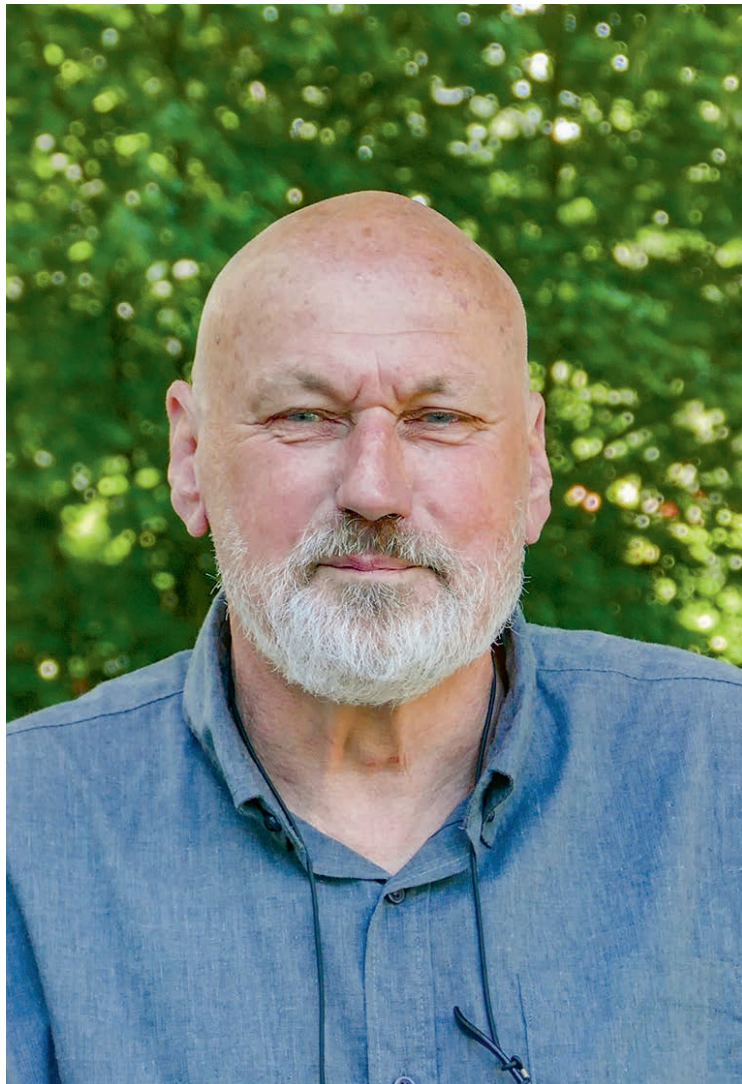

Inhoud

1. INLEIDING	8	4. KLIMAATADAPTATIE & DUURZAAMHEID	23
1.1 LEADER en haar werkwijze	8	3.3 Integraliteit, vernieuwing & innovatie	23
1.2 Procesbeschrijving	9	3.4 Meetbare doelen	24
Status	10	4. ORGANISATIE	26
2. HET LEADERGEBIED WEST-DRENTH	12	4.1 Positie, taken en bevoegdheden LAG	26
2.1 Gebiedsomschrijving	12	4.2 Profiel van de LAG	26
Relatie omliggende gebieden	13	4.3 Organisatie van de uitvoering	28
2.2 Gebiedsanalyse	13	Subsidiebedragen en percentages	28
SWOT Longlist West-Drenthe	14	Besluitvorming over projecten	30
2.3 Aansluiting bij het NSP	17	4.5 Communicatie en verbinding	30
Behoeften	17	5. BEGROTING & DEKKING	32
EU-doelen	17	5.1 Totale budgetten programmaperiode en dekking	32
2.4 Krachtenveldanalyse	17	Beheerskosten/proceskosten	33
Bewoners	17	6. LAG WERKWIJZE EN VERANTWOORDING	34
Overheid	18	7. PROCEDURE & SELECTIECRITERIA	36
Bedrijfsleven (Recreatie & Toerisme, Landbouw en overige sectoren)	18	7.1 Procedure - de gang van een aanvraag	36
Recreatie & Toerisme	18	Fase 2 Indiening	36
Landbouw	18	Fase 3 Beoordeling aanvraag	36
Beheerders van natuurterreinen	18	7.2 Procedure - de gang van een aanvraag	37
Organisaties	18	7.3 Selectiecriteria	41
2.5 Hoofditens SWOT	19	7.4 Subsidiabele kosten	43
3. DOELEN EN ACTIEPLAN	20	8 MONITORING EN EFFECTMETING	44
3.1 Doelen	20	8.1 Monitoring	44
3.2 Actieplan	21	8.2 Effectmeting	44
1. Toekomstgerichte economie	21	BIJLAGE	46
2. Samen leven en wonen	22		
3. Versterken biodiversiteit en landschapskwaliteit	22		

Voorwoord

Geacht lezer,

Zoals bekend staat het Drentse platteland voor grote opgaven als de transitie naar een duurzame landbouw, het moeten realiseren van natuurherstel, het zorgen voor robuuste watersystemen en de energietransitie. Ook liggen er opgaven op het gebied van woningbouw, dit deels in samenhang met infrastructurele opgaven/ambities in Noord-Nederland. Duidelijk is dat al deze opgaven een grote invloed zullen hebben op de ruimtelijke en sociaaleconomische kwaliteit van het platteland en veel aanpassingsvermogen qua (economisch) gebruik en investeringen zal vragen van overheden, bedrijven en inwoners.

Dit in situatie waarin de Drentse economie nog steeds in zekere zin kwetsbaar is (o.a. lage participatieraad). Ook constateerde het Planbureau voor de Leefomgeving recentelijk dat er nog steeds sprake is van forse welvaartsverschillen tussen perifere gebieden en de Randstand. Er liggen dus in de komende jaren in samenhang met de eerder genoemde opgaven ook belangrijke sociaaleconomische opgaven voor een duurzaam en toekomstbestendig woon- en werkklimaat op het Drentse platteland.

Voor ons als Lokale Actie Groep West-Drenthe (LAG West-Drenthe) aanleiding de bijgevoegde Lokale Ontwikkelingsstrategie West-Drenthe 2023-2027 op te stellen en daarin aan te geven op welke wijze wij met middelen uit het nieuw Leaderprogramma voor de periode 2023-2027 willen bijdragen de noodzakelijke sociaaleconomische ontwikkeling van het platteland. Onze ontwikkelingsstrategie is opgesteld voor het westelijke deel van Drenthe en hiervoor zijn bewoners, bedrijven, maatschappelijke organisatie en overheden geraadpleegd.

Met dit document staan we in de startblokken om aan het werk te gaan en willen we aan betrokkenen in het gebied ruimte gaan geven projecten te gaan initiëren/ontwikkelen. Uiteindelijk zal dit tot mooie projecten leiden die met LEADER subsidie een stimulans kunnen krijgen.

Met vriendelijke groeten,

Wim de Bruijn

Voorzitter Lokale Actie Groep West-Drenthe

1. INLEIDING

We leven in een onrustige periode. De crises volgen elkaar in snel tempo op. Biodiversiteitsverlies, gevolgen van klimaatverandering zoals bosbranden, extreme hitte en droogte, afnemende beschikbaarheid van water, voedsel en grondstoffen, oorlogen, energietransitie....

Ook op het platteland van Drenthe gebeurt ontzettend veel. Grote opgaven die vanuit de provincie worden uitgevoerd, zoals de aanpak van de stikstofproblematiek, aanleg van nieuwe natuur, de transitie naar een duurzame landbouw, aanpak van klimaatproblemen. De komende jaren gaat het platteland flink op de schop. De ruimtelijke ontwikkelingen hebben ook impact op de sociaal-economische vitaliteit. Maar wat dat effect zal zijn, is nog niet duidelijk.

Bij dit soort grote ontwikkelingen hebben we elkaar als overheid en inwoner hard nodig. Maar helaas hebben inwoners juist steeds minder vertrouwen in de overheid. En is er in toenemende mate polarisatie en onbegrip tussen mensen. De dialoog verhard of wordt soms helemaal niet meer gevoerd. Dat botst. In de onderstroom gebeurt van alles en is het steeds onrustiger. Je voelt dat er dingen aan het schuiven zijn.

Een wenkend perspectief is nodig. We weten nog niet precies hoe Drenthe er straks uitziet. Wat we wel weten, is dat we streven naar een samenleving waar het ook in de toekomst nog prettig leven is. Waar ecologie en een duurzame, circulaire economie met elkaar in balans zijn. Een vitaal en leefbaar gebied, mede door technologische innovaties en ontwikkelingen. Een platteland waar mensen elkaar groeten op straat en waar naoberschap normaal is. Waar inwoners, overheden en andere organisaties op een goede manier samenwerken.

Met LEADER willen we, als Lokale Actie Groep (LAG), een steentje bijdragen aan de opgave van een vitaal en toekomstbestendig platteland. Juist nu kan LEADER hieraan bijdragen door ruimte te geven aan initiatieven vanuit het gebied. Initiatieven van inwoners, die zelf de regie pakken om hun leefomgeving te verbeteren. Wij als de LAG hebben hierbij een grote rol. De LAG voert het LEADER-programma uit, jaagt de ontwikkelingen aan en faciliteert initiatiefnemers bij het uitwerken van goede projectideeën. Samen staan we sterker en samen maken we het gebied sterker.

1.1. LEADER en haar werkwijze

Het gemeenschappelijk Europees landbouwbeleid ondersteunt de vitaliteit en economische levensvatbaarheid van het platteland met financiering en maatregelen voor plattelandsonwikkeling.

Plattelandsonwikkeling is onderdeel van het gemeenschappelijk landbouwbeleid (GLB). Het GLB draagt bij tot de duurzame ontwikkeling van plattelandsgebieden op basis van drie langetermijndoelstellingen:

- Het concurrentievermogen van de land- en de bosbouwsector bevorderen;
- Zorgen voor klimaatactie en een duurzaam beheer van natuurlijke hulpbronnen;
- Een evenwichtige territoriale ontwikkeling van plattelandseconomieën en -gemeenschappen realiseren, onder meer door werkgelegenheid te scheppen en te behouden.

Eén van de middelen die er zijn om deze doelstellingen te ondersteunen is LEADER. LEADER is de afkorting van 'Liaison Entre Actions de Développement de l'Économie Rural'. Dit betekent dat gestreefd wordt naar het leggen van verbindingen tussen de diverse activiteiten ter versterking van de economische ontwikkeling van het platteland.

LEADER is een aanpak van onderuit, waarbij landbouwers, plattelandsbedrijven, lokale organisaties, overheden en particulieren uit verschillende sectoren samen een Lokale ActieGroep

(LAG) vormen. De lokale actiegroep stelt hun eigen lokale ontwikkelingsstrategieën op en beheert de eigen budgetten.

LEADER-programma's proberen met innovatieve initiatieven een brede plattelandontwikkeling te stimuleren. De focus lag in het verleden op een kwaliteitsslag binnen de vrijetijdseconomie en het verstevigen van de relatie stad-platteland.

In gesprekken met burgers en ondernemers komt telkens terug dat Drenten dingen doen en voor elkaar krijgen. Ze roepen het niet van de daken, daar zijn ze te bescheiden voor, maar ze genieten wel van de erkenning voor wat er bereikt is. Burgers en ondernemers onderkennen de kracht van de regio, de gedeelde identiteit, de dadendrang, het ondernemerschap, het noaberschap en de energie van de dorpsgemeenschappen.

Het (sociale) leven stond afgelopen jaren volledig op zijn kop na de maatregelen van de overheid in het kader van het coronavirus. Veel activiteiten konden niet doorgaan en (recreatie)bedrijven en dorpshuizen gingen dicht. Tegelijk zagen we de veerkracht van de gemeenschap: er ontstonden tal van initiatieven om zorg en aandacht te geven aan de medemens. Ook nu staan we samen voor grote uitdagingen.

Drentse dorpen doen veel en de inwoners zorgen goed voor elkaar. Het is die kracht en de bijbehorende initiatieven die met LEADER gestimuleerd kunnen worden.

Die LEADER-aanpak versterkt de banden in lokale gemeenschappen en stimuleert innovatie en kennisdeling op lokaal, nationaal en EU-niveau. Voor de periode 2023-2027 wordt er invulling gegeven aan een nieuw LEADER-programma. De doelstellingen van het nieuwe LEADER-programma zijn:

- Bijdragen aan een aantrekkelijker platteland;
- Bijdragen aan een aantrekkelijker ondernemers- en werkklimaat;
- Bijdragen tot matiging van en aanpassing aan klimaatverandering, onder meer door de uitstoot van broeikasgassen terug te dringen en meer koolstof vast te leggen en door duurzame energie te bevorderen;

- Bevordering van de duurzame ontwikkeling en het efficiënte beheer van natuurlijke hulpbronnen, zoals water, bodem en lucht, onder meer door de afhankelijkheid van chemische middelen te verkleinen;
- Bijdragen aan het tot stand brengen en ombuigen van biodiversiteitsverlies, aan versterking van ecosysteemdiensten en aan de instandhouding van habitats en landschappen;
- Bevordering van de werkgelegenheid, groei, gendergelijkheid, waaronder deelname van vrouwen in het boerenbedrijf, sociale inclusie en lokale ontwikkeling in plattelandsgebieden, ook in de circulaire bio-economie en de duurzame bosbouw.

Dit zijn bredere doelstellingen dan de vorige LEADER-periode kende. Via het LEADER-programma kunnen gebieden met een gezamenlijke visie op regionale ontwikkeling, een bijdrage van de Europese Unie krijgen voor het realiseren van hun plannen. De basis hiervoor is een Lokale Ontwikkelingsstrategie (LOS).

1.2. Procesbeschrijving

Voor de LOS is Drenthe in twee gebieden opgedeeld: Oost en West. Het opstellen van een Lokale Ontwikkelingsstrategie is een proces dat bottom-up plaatsvindt. De aanpak die hiervoor in zowel West als Oost-Drenthe is gekozen, is dat er naast de nodige deskresearch, veel gesprekken worden gevoerd met mensen uit de regio.

Er zijn individuele gesprekken gevoerd met mensen die bepaalde groepen vertegenwoordigen, zoals bijvoorbeeld jongeren of expertise hebben in een bepaald werkveld, zoals bijvoorbeeld Recreatieschap Drenthe, BOKD, natuur- en beheerorganisaties, Ik Ben Drents Ondernemer (IBDO) en DAJK. Daarnaast zijn er gesprekken gevoerd met gemeentelijke en provinciale beleidsmedewerkers.

Half november 2022 is er een gebiedsbijeenkomst georganiseerd voor bewoners/ondernemers uit de regio. Tijdens deze bijeenkomst is een toelichting gegeven op de nieuwe doelstellingen van LEADER en is input opgehaald over wat er speelt in de regio.

De Lokale Ontwikkelingsstrategie is gebaseerd op:

- Input vanuit de regio: inzet van kennis, kunde en kracht van het gebied, interactieve aanpak met een regionale bijeenkomst;
- Een gedegen gebiedsanalyse;
- Een analyse en bouwstenen, voortvloeiend uit het bestaande beleidskader voor de regio.

Na het voorlopig vaststellen van de lokale strategische speerpunten zijn deze besproken met de betrokken beleidsmedewerkers en de mensen waar gesprekken mee zijn gevoerd. Tijdens deze sessie is feedback opgehaald. Eind januari 2023 zijn de doelen en het actieplan gedeeld met alle betrokkenen. Tijdens een webinar was er gelegenheid om vragen te stellen. Feedback op de doelen en het actieplan zijn verwerkt in deze definitieve versie. Daarnaast is er aandacht besteed aan het voorkomen van overlap met andere stimuleringsmaatregelen, zoals de Regio Deal en andere subsidies.

1.3 Verbeteringen LEADER 2023-2027 ten opzichte van LEADER 2016-2022

Tijdens het proces om te komen tot een nieuwe LOS is er uitgebreid overleg geweest met de voorzitter en LEADER coördinator van de LAG uit de afgelopen programmaperiode. De LOS Zuidwest Drenthe was in de vorige periode beperkt tot doelstellingen op het gebied van de Vrijtijdseconomie. De conclusie was dat vanwege het versterken van het toeristisch recreatieve aanbod en de daarmee behaalde doelstelling een verlenging van de periode op dezelfde wijze niet wenselijk is. Daarom is voor deze nieuwe periode gekozen voor de brede plattelandsagenda.

De procedure die met LEADER gevolgd wordt is vooral een gevolg van landelijke afspraken als gevolg van vereisten uit Europa. Er zijn wijzigingen doorgevoerd in de procedure en het proces. Een veelgehoorde klacht was dat het aanvragen van een LEADER-subsidie omslachtig is en het erg ingewikkeld is. Dat willen we deze periode vereenvoudigen door een duidelijker proces, door een min of meer verplichte pitch, en door extra ondersteuning aan de indiener. Het team dat de LAG ondersteunt vanuit de provincie bestaat uit vier personen die allen projecten verder kunnen helpen brengen. Daarnaast maken we de aanvraagprocedure in overleg met SNN eenvoudiger. Wel moeten we acteren binnen de ruimte die Europa en Nederland ons geven.

Status

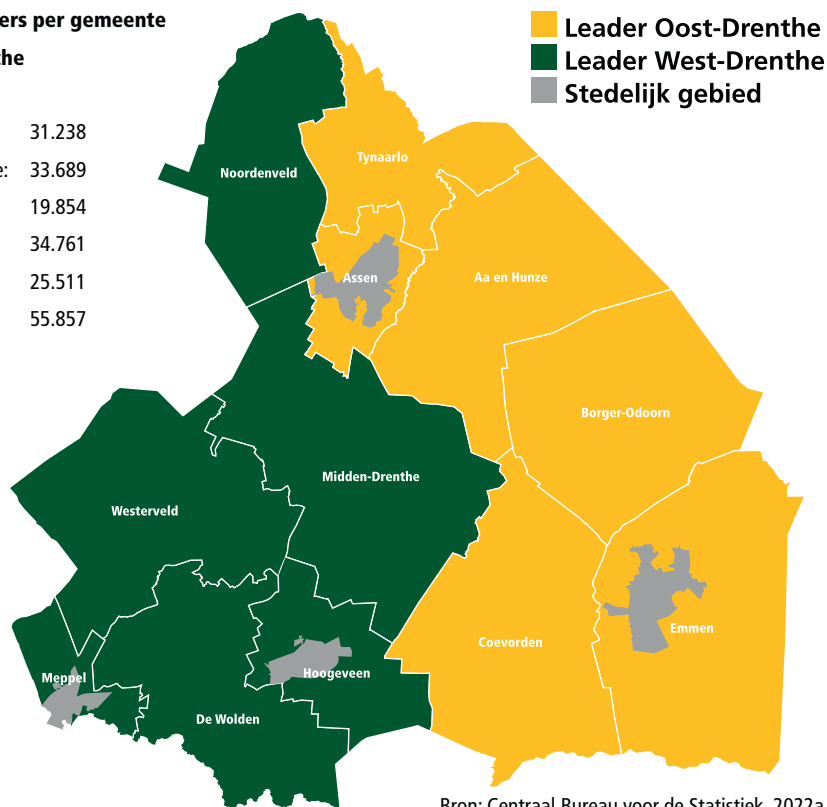
De nieuwe LAG heeft in haar bijeenkomst van 11 april 2023 de LOS vastgesteld. Op 18 april heeft het college van Gedeputeerde Staten van de provincie Drenthe kennis genomen van de concept-LOS. Na goedkeuring door de Noordelijke selectiecommissie heeft GS de LOS op 11 juli 2023 definitief vastgesteld.

2. Het LEADER gebied West-Drenthe

Aantal inwoners per gemeente in West-Drenthe

Noordenveld:	31.238
Midden-Drenthe:	33.689
Westerveld:	19.854
Meppel:	34.761
De Wolden:	25.511
Hoogeveen:	55.857

Bron: Centraal Bureau voor de Statistiek, 2022a

2.1 Gebiedsbeschrijving

West-Drenthe omvat de gemeenten Meppel, De Wolden, Westerveld, Hoogeveen, Midden-Drenthe en Noordenveld. Op 1 januari 2022 telde West-Drenthe 199.910 inwoners. In de afbeelding hiernaast is het aantal inwoners per gemeente in West-Drenthe weergegeven.

West-Drenthe kent twee stedelijke gemeenten: Meppel en Hoogeveen. Deze gemeenten hebben een gelijknamige stedelijke kern waar het overgrote deel van de inwoners woont. In de LEADER-systematiek gelden Hoogeveen en Meppel beide als stedelijk gebied, omdat ze meer dan 30.000 inwoners hebben. Afgezien van Meppel en Hoogeveen is West-Drenthe een plattelandsgebied met verspreid liggende dorpen.

De gemeenten en hun dorpskernen hebben elk hun eigen karakter, maar komen ook sterk overeen. Er zijn kenmerkende culturele, landschappelijke en ruimtelijke overeenkomsten. De dorpskernen hebben een sterke sociale cohesie en een actief verenigingsleven. De mensen kijken naar elkaar om.

Ook speelt er een vergelijkbare problematiek in deze gemeenten zoals ontgroening en vergrijzing, 'druk' op beschikbare ruimte (meer vraag voor ruimte voor natuur, duurzame energieopwekking, waterberging, recreatie, landbouw, wonen etc. etc.), krapte op de arbeidsmarkt en het aanpassen om de gevolgen van klimaatveranderingen op te vangen. Daarnaast vergt het vergroten van biodiversiteit en het verduurzamen van de omgeving en het MKB de aandacht en actie van de inwoners en bedrijven.

Het zijn deze knelpunten die de LOS agendeert en die de rode draad vormen tussen de dorpen. LEADER wil kansen rond deze knelpunten stimuleren en faciliteren. De regio West-Drenthe bruist van de initiatieven, blinkt uit door veranderkracht en heeft de vitaliteit die nodig is om kansen te verzilveren.

Relatie omliggende gebieden

Aangrenzende en provinciegrens-overschrijdende samenwerkingsverbanden en gebieds-plannen zijn onder meer de Sociale Agenda, de Regiodeal Natuurinclusieve Landbouw (en het samenwerkingsverband Boer Burger Natuur Drenthe), het LEADER-gebied Oost Drenthe, de Regio Groningen Assen (RGA). De samenwerking met LEADER-Oost Drenthe is geborgd via de provinciale ondersteuning.

2.2 Gebiedsanalyse

In het proces van totstandkoming van de LOS is een uitgebreide analyse gemaakt van de huidige situatie in West-Drenthe. Deze analyse is beschikbaar via www.LEADERdrenthe.nl/gebiedsanalyse. In de LOS is een overzicht van de analyse opgenomen in de vorm van een SWOT.

Voor de analyse hebben we de volgende 'perspectieven' gekozen:

- Leefbaarheid, sociale samenhang
- Economie, arbeidsmarkt & Inkomen (incl. grote branches zoals landbouw en R&T)
- Landschap, klimaat, biodiversiteit en duurzaamheid

SWOT Longlist West-Drenthe

LEEFBAARHEID EN SOCIALE SAMENHANG

STERKTES	ZWAKTES	BEDREIGINGEN	KANSEN
<ul style="list-style-type: none"> • Stedelijke gemeenten groeien en vergrijzen minder hard. • Drenten zijn tevreden over het leven (7,9 gemiddeld) en maken zich weinig zorgen over de toekomstige leefbaarheid. • Drenten waarderen verbeteringen in de openbare ruimte en de aanwezigheid van groen. • Drenten waarderen de eigen mobiliteit (bereikbaarheid van voorzieningen). Ze bezitten het meeste aantal auto's per huishouden van Nederland. • Drenten zijn over het algemeen tevreden over hun woonomgeving en woning, m.v. jongvolwassenen. • De sociale samenhang is groot. Drentse dorpen doen en zorgen goed voor elkaar (noaberschap). Bijna de helft van alle Drenten zet zich wel eens vrijwillig in en zo'n 13% van de Drenten verleent mantelzorg. • Vertrouwen in elkaar is al jaren stabiel. 	<ul style="list-style-type: none"> • De leefbaarheid en mentale gezondheid van jeugd en jongvolwassenen staat onder druk. • De eenzaamheid onder de inwoners stijgt. • De gemiddelde afstand tot voorzieningen is relatief hoog. • Er is strijd om de ruimte (landbouw, natuur, vrijetijd, industrie, wonen en energie). • De demografische druk ligt hoog, op Meppel en Hogeveen na, ligt het boven de 80%. De bevolking is aan het ontgroenen en vergrijzen. Er is geen natuurlijke bevolkingsgroei. De Drentse bevolking neemt in de komende 30 jaar in omvang af. Plattelandsgemeenten krimpen. • Delen van de regio zijn slecht bereikbaar met OV (ouderen en leerlingen/studenten ervaren dat met name). • Zorg over behoud van cohesie in dorpen door instroom bewoners van buiten. Ook tussen Drenten onderling lopen meningen over maatschappelijke thema's uiteen. Polarisation neemt toe. • De stijging van de eenpersoonshuishoudens zet door. • Jongvolwassenen zijn over het algemeen minder tevreden met hun woonomgeving en woning, zij zijn het meest ontevreden over de energiezuinigheid en betaalbaarheid van hun woning. • Drenthe kent relatief veel kwetsbare inwoners. 	<ul style="list-style-type: none"> • Relatief weinig vertrouwen kabinet en instituties • Krapte op de huizenmarkt i.c.m. de stijging van de vraag naar eenpersoonshuishoudens zet door. • Energietechnische prestaties woningen zwak (energiearmoede) • De zorgvraag zal flink toenemen vanwege vergrijzing. Hierdoor gaat ook de druk op een steeds kleiner wordende groep mantelzorgers toenemen. • Stijging van eenzaamheid, mede doordat digitalisering (bezorgen van materialen en zorg online) het aantal contactmomenten vermindert. • Het aantal Drenten met overgewicht is afgelopen decennia gestegen. • Daling van de koopkracht door daling van bevolkingsaantallen. • Daling van draagvlak voor voorzieningen door de bevolkingskrimp. • Dorpshuizen en sportaccommodaties staan onder zware financiële druk. • Doordat het aantal ouderen (80+) verdubbelt, komt er meer behoefte aan voorzieningen voor ouderen, voornamelijk in de zorg. • Pensioenen stijgen niet voldoende met inflatie mee, daling van de koopkracht bij ouderen. 	<ul style="list-style-type: none"> • Nieuwe Drenten: Trek uit de Randstad blijft toenemen naar gemeenten binnen Drenthe en er is een toename van instroom van buiten Nederland. • Aanwezigheid van een Provinciale Inclusie Agenda om zwakke groepen te ondersteunen. • Ruimte voor nieuwe vervoersinitiatieven (deelvervoer en vrijwilligers die rijden). • Vraag naar nieuwe IT toepassingen (zorg op afstand, slimme signaleringen). • Er is vraag naar andere type woningen en duurzamere woningen. • Er moet meer ingezet worden op een ander type woningen - meer voor starters, voor kleinere huishoudens, huishoudens met een kleine beurs en ouderen. Tevens zijn nieuwe woonzorgcombinaties in opkomst, zoals Odensehuizen. • Initiatieven zoals de dorpsondersteuner dragen bij aan het welbevinden en het organiseren van de zorg voor elkaar.

ECONOMIE, ARBEIDSMARKT EN INKOMEN

STERKTES	ZWAKTES	BEDREIGINGEN	KANSEN
<ul style="list-style-type: none"> • Agrarische bedrijven behoren tot de wereldtop. Voedselproducenten in de regio. • Laag werkloosheidspercentage, in de afgelopen 5 jaar een dalende trend. • Verbeterd ecosysteem (eerstelijns overheidsloket, overheid en onderwijs) o.a. in de vorm van IBDO en Regio Zwolle, wat een positief effect op economische groei en innovatie kan hebben. • Goed MBO-onderwijs in de regio (Drenthe College, Alpha College e.a.). • Het aantal startende ondernemers stijgt sinds 2018. • De gezondheidszorg is de grootste sector (dit zou ook een bedreiging kunnen zijn). • Toeristen worden aangetrokken door kernwaarden van Drenthe: oorspronkelijk, ongedwongen, robuust. Sterke positionering van Drenthe als vrijetijdsbestemming. • In West-Drenthe zijn naar verhouding relatief weinig bijstandsuitkering-ge-rechtigden. 	<ul style="list-style-type: none"> • Laag BRP in vergelijking met het landelijke gemiddelde. • Drenthe scoort landelijk gezien matig op innovatiekracht, o.a. private R&D uitgaven zijn laag in Drenthe. • Leerlingenaantal van 2021 naar 2041 daalt. • Er is sprake van een brain drain in Drenthe (meest attractieve bedrijven voor hoogopgeleiden staan niet in Drenthe en bedrijven die hoogopgeleiden in Drenthe werven, ervaren dat zij Drenthe niet als ideale leefomgeving zien). • Het aantal hoogopgeleiden is onder het landelijk gemiddelde. • Er is een verouderde beroepsbevolking. • Meer kwetsbare beroepsbevolking dan elders in Nederland • Het percentage huishoudens met lagere inkomens is hoger dan gemiddeld, maar minder dan gemiddeld onder de lage inkomensgrens (11% van de Drenten). • Inkomenspositie Drenten onder druk door hoge energieprijzen. 	<ul style="list-style-type: none"> • Effecten van Covid: verschuiving van beroepsbevolking naar andere sectoren, stagnatie in toeleveringsketens, hoge schuldposities bij bedrijven en overheden. • Effecten oorlog in Oekraïne: internationale spanningen, hoge inflatie, prijsstijgingen, leveringszekerheid van energie, stijgende rentes en dreiging van een wereldwijde recessie. • Het consumentenvertrouwen is vanaf het derde kwartaal 2021 ten aanzien van de ontwikkeling van de Nederlandse economie en de eigen financiële situatie sterk gedaald. • Energietransitie wordt gehinderd door gebrek aan materialen, arbeid, liquiditeit en beschikbare capaciteit op de bestaande netinfrastructuur. • Grote krapte op de arbeidsmarkt in vrijwel alle branches. • Krapte in materialen (overconsumptie en verstoring van distributiekanaalen wereldwijd). Natuurlijke grondstoffen, zoals metalen of industriële mineralen, bereiken hun grenzen van beschikbaarheid. • Zorgen over toekomst ZZP'ers door afname inkomsten. • De vitaliteit van diverse toerisme- en recreatiebedrijven staat onder druk (schuldenlast door Corona, gebrek aan personeel en hoge energielasten). • De huidige inflatie en sterk oplopende voedsel- en energieprijzen brengen steeds meer gezinnen en bedrijven in zware financiële problemen. • Stikstofdossier is een bedreiging voor diverse activiteiten en ondernemingen. • Vol energienet i.c.m. opslag: het opslaan van opgewekte energie is in veel gevallen nog niet rendabel. • De ruimte voor o.a. landbouwproductie staat onder druk. 	<ul style="list-style-type: none"> • De vrijetijdseconomie kan bijdragen aan de leefbaarheid van een plattelandsregio door het leveren van werkgelegenheid, maar ook doordat bezoekers bijdragen aan het in stand houden van diverse voorzieningen, zoals winkels, horeca, etc. • Door internationale spanningen en stagnatie in leveringen overwegen bedrijven om productie weer in eigen omgeving op te zetten. • Hoge energieprijzen versnellen verduurzaming gebouwen en de transitie naar duurzame vormen van energie. • De kwaliteit van de woonomgeving is in Drenthe hoog en de mogelijkheden om vanuit huis te werken nemen verder toe. Dit kan nieuwe hoogopgeleide inwoners aantrekken. • Het reisgedrag van consumenten zal waarschijnlijk structureel veranderen: van verre bestemmingen naar bestemmingen dichterbij. • Innovatie rondom stikstofcrisis. • Toename vakantie in eigen land, 'workations', etc. • Creatieve oplossingen om met minder mensen de Drentse economie toch vitaal te houden (nieuwe productmarktcombinaties). • Groene, circulaire en digitale economie • Verder versterken van de ecosystemen en het nieuwe ondernemerschap • Statushouders ondersteunen naar werk en ondernemerschap • Aanpak detailhandel dorpscentra (ter voorkoming van leegstand) • Er is ruimte voor innovatieve invulling van vrijkomende schoolgebouwen en ander maatschappelijk vastgoed • De trend om duurzaam te reizen zit in de lift. • Farm-2-Fork strategie zet in op verduurzaming van de landbouw.

LANDSCHAP, KLIMAAT, BIODIVERSITEIT EN DUURZAAMHEID

STERKTES	ZWAKTES	BEDREIGINGEN	KANSEN
<ul style="list-style-type: none"> • De luchtkwaliteit stikstofuitstoot ligt lager dan gemiddeld in Nederland. Concentratie fijnstof in de lucht daalt. • Veel oppervlakte aan bomen en groen. Drenten hebben gemiddeld veel natuurgebied per inwoner 96 ha per 1.000 inwoners Drents buitengebied scoort een 8,1 (hoogste score). • Iets meer dan de helft van de onder-vraagde Drenten voelt zich (geheel) verantwoordelijk voor de energie- en klimaattransitie (53%) en onderneemt ook al actie: aantal woningen met zonnepanelen in West-Drenthe ligt hoog (27,9%). 	<ul style="list-style-type: none"> • Uitstoot van broeikasgas per inwoner is hoog, het hoogst in de gemeenten Midden-Drenthe (19,1 ton) en De Wolden (13,6 ton). • Bijna alle meren, kanalen etc. voldoen niet aan waterkwaliteitseisen, op sommige punten scoren ze zelfs zeer slecht. • In Drenthe wordt het meeste gas verbruikt van alle Nederlandse provincies. • In een Drents huis wordt meer elektriciteit verbruikt dan landelijk wordt verbruikt. • Lage biodiversiteit in weilanden en op akkers door monocultuur. In West-Drenthe wordt 60% van de bodem gebruikt voor landbouw. Hiervan is bijna de helft grasland (Engels raaigras Bron: landbouw en klimaatverandering 2016. Dit grasland biedt weinig mogelijkheden voor andere diersoorten om te overleven. • De uitbreiding van industrie heeft negatief effect op landschapsbeleving. 	<ul style="list-style-type: none"> • Op de meeste plekken is er op de lange termijn sprake van een daling van de grondwaterstand. Lage grondwaterstanden, heeft negatieve gevolgen voor de landbouw, natuur en groen. • Achteruitgang van biodiversiteit (door stikstofneerslag) is nog niet gestopt. • Droge periode en extreme regenval zorgt voor verzakking van gebouwen, infrastructuur en breuken in kabels en leidingen. • Landschappelijke kwaliteit, biodiversiteit en kwaliteit van bodem en water staan onder druk. • Toename van het aantal infecties, ziekten en plagen. 	<ul style="list-style-type: none"> • Duidelijke stijging in hectares grond die biologisch en biodynamisch worden gebruikt in Nederland. Natuurinclusieve landbouw wordt gestimuleerd. • Landschapsbeheer: overheid i.s.m. burgers/boeren als het gaat om biodiverse bermen en percelen en bosaanplant. • Meer circulair produceren en consumeren kan een relevante bijdrage leveren aan de aanpak van diverse maatschappelijke opgaven, zoals klimaatverandering, vervuiling met PFAS, biodiversiteitsverlies en beperken van leveringszekerheid risico's. • Korte (voedsel)ketens in ontwikkeling (voorbeeld in West-Drenthe Het Ambacht, 't Vershuus). • Vasthouden van water om droogte tegen te gaan (klimaatadaptatie) • Bewustwording van landschaps historische (en cultuurhistorische) elementen, dragen bij aan het behoud van deze elementen. • Kansen in cross-overs tussen natuur, landbouw en recreatie en toerisme. • Sociale energietransitie (energietoöperaties in de regio).

2.3 Aansluiting bij het NSP

Behoeften

Niet op alle ontwikkelingen op het platteland kan LEADER invloed hebben. Een deel van de opgaven van West-Drenthe wordt door provinciale programma's uitgevoerd. Denk hierbij aan de aanleg van natuur, de transitie van de landbouw en de aanpak van de stikstofproblematiek.

Via de bottom-up werkwijze van LEADER kunnen inwoners en organisaties bijdragen aan een beperkt aantal thema's en onderwerpen. Als je door de ooghalen kijkt welke dat zijn, gaat het vooral over samenwerken. Zowel samenwerking op sociaal vlak als samenwerking in de economie. Dit sluit aan bij de belangrijkste behoeften ('prioritaire needs') uit het Nationaal Strategisch Plan:

- N.23 Aantrekkelijker platteland voor wonen en recreëren
- N.24 Aantrekkelijker ondernemers- en werkklimaat

Het gaat over zelf regie en verantwoordelijkheid nemen, over samen sterker staan en elkaar versterken. Over nieuwe samenwerkingsvormen in coöperaties en informele netwerken op thema's die overheden niet of niet zelf meer kunnen uitvoeren. Dit zijn de thema's waar LEADER in de periode 2023-2027 op zal focussen. Het LEADER-programma focust grotendeels op deze sociaal-economische doelen.

Daarnaast is West-Drenthe een groen gebied met veel natuur, landbouw en ontwikkelingen op het gebied van duurzaamheid en energie. Het andere deel van het programma sluit aan bij de overige behoeften uit het Nationaal Strategisch Plan, met name:

- N.13 Klimaatadaptatie: lagere ecologische, economische schade en waterkwantiteit
- N.14 Opwekken duurzame energie en energiebesparing
- N.18 Meer en herstel van biodiversiteit
- N.19 Behoud en herstel van cultuurlandschappen

In de randen van de overheidsprogramma's op het gebied van klimaat, duurzaamheid en biodiversiteit is ruimte voor innovatie en kleinschalige initiatieven op deze thema's. De initiatieven dragen bij aan de transitie naar een toekomstbestendig, groen, circulair West-Drenthe en het vergroten van bewustwording, draagvlak en eigenaarschap hiervoor.

EU-doelen

De EU schrijft voor dat de doelen voor LEADER aansluiten bij een aantal toegestane doelen zoals beschreven in het NSP. West-Drenthe kiest ervoor om aan te sluiten bij de volgende NSP-doelen:

- F** Bijdragen tot het tot staan brengen en ombuigen van biodiversiteitsverlies, tot versterking van ecosysteemdiensten en tot de instandhouding van habitats en landschappen.
- H** Bevordering van de werkgelegenheid, groei, gendergelijkheid, waaronder deelname van vrouwen in het boerenbedrijf, sociale inclusie en lokale ontwikkeling in plattelandsgebieden, ook in de circulaire bio-economie en de duurzame bosbouw
- J** Horizontale doelstelling: de sector moderniseren door kennis, innovatie en digitalisering in de landbouw en in plattelandsgebieden te stimuleren en te delen, en het benutten daarvan bevorderen.

2.4 Krachtenveldanalyse

In dit hoofdstuk wordt in het kort de positie - en de ontwikkeling daarin - van de verschillende actoren in West-Drenthe geschetst ten opzichte van de vitaliseringsopgave.

Bewoners

Bewoners zijn een primaire partij waar het gaat om de vitalisering van de regio. De dorpen in West-Drenthe zijn sterk betrokken bij lokale en regionale initiatieven. De meeste dorpen in West-Drenthe beschikken over een Vereniging Dorpsbelangen of Plaatselijk Belang.

Initiatiefrijke bewoners zijn heel belangrijk bij de uitvoering van LEADER; zonder initiatieven geen succesvol programma.

Overheid

De LEADER-regio West-Drenthe omvat zes gemeenten, Meppel, Westerveld, Midden-Drenthe, Noordenveld, Hoogeveen, De Wolden en de provincie Drenthe. Deze zeven overheden zijn actief betrokken bij de totstandkoming van de LOS en bij initiatieven van burgers en ondernemers in de regio. De provincie Drenthe zal straks, op aangeven van de LAG, de beschikkingen verlenen voor de gehonoreerde LEADER-waardige initiatieven. De zes gemeenten en de provincie dragen ook financieel bij aan deze initiatieven.

Ondernemers en inwoners zijn bij de lokale LEADER-initiatieven aan zet. Het daarnaast inzetten van de economische motor, om maatschappelijke uitdagingen voortvarend het hoofd te bieden, vraagt een andere, meer faciliterende rol van de overheid, waarbij de draagkracht van dorpsgemeenschappen niet overschat mag worden.

Naast deze faciliterende rol heeft de provincie ook een rol in het uitvoeren van de eerder genoemde grote gebiedsprogramma's zoals het Provinciaal Programma Landelijk Gebied (PPLG). Hierin zijn Rijksdoelstellingen op het gebied van klimaat, landbouw, water, bodem en natuur opgenomen. Binnen de provincie zal nauw worden samengewerkt zodat LEADER en PPLG elkaar aanvullen en versterken.

Bedrijfsleven (Recreatie & Toerisme, Landbouw en overige sectoren)

Ondernemers zijn een primaire partij bij de ontwikkeling van een regio. Ondernemers in de LEADER regio zijn zeer actief, financieren mee bij veel lokale initiatieven en zullen ook een co-financierende rol spelen in LEADER-projecten. Het midden- en kleinbedrijf in Drenthe - bijna alle bedrijvigheid in het gebied is MKB - is een factor van belang bij de uitvoering van deze LOS.

Recreatie & Toerisme

Ondanks het grote aantal toeristen staat de vitaliteit van diverse toerisme- en recreatiebedrijven wel onder druk. Drenthe was één van de eerste recreatieprovincies van Nederland en zal zich de komende jaren aan moeten passen aan de veranderende markt en samenleving.

De impact van Corona, het personeelsgebrek en de hoge energiekosten beperken de financiële ruimte van de bedrijven.

Landbouw

De agrarische sector is een belangrijke economische sector in West-Drenthe en ook bepalend voor het landschap en de leefbaarheid in het landelijk gebied. De komende jaren zullen er, onder andere als gevolg van de stikstofopgave en de veranderingen in het Europees Landbouwbeleid, veel veranderingen plaatsvinden in deze sector. De Provincie Drenthe heeft hier een grote rol in via gebiedsprogramma's. Daarnaast kunnen landbouwers kleine initiatieven en innovaties in gang zetten, al dan niet in samenwerking met dorpen en inwoners. Ook in het kader van verbreding van de landbouwbedrijven kunnen landbouwers via LEADER projecten uitvoeren.

Beheerders van natuurterreinen

In West-Drenthe zijn prachtige natuurgebieden, zoals de Nationaal Parken Dwingelderveld, Het Drents-Friese Wold, maar ook kleinere gebieden zoals Holtingerveld, Het Grote Zand en Blauwe Meer kennen prachtige natuur. Deze terreinen zijn belangrijk voor de inwoners en bezoekers van de provincie. De beheerders van deze terreinen, zoals Natuurmonumenten, Staatsbosbeheer, Het Drents Landschap etc. beheren, beschermen en geven educatie over deze gebieden en hun flora en fauna. Mogelijk kunnen zij samenwerken met inwoners en agrariërs om de biodiversiteit van hun terreinen of de omliggende gebieden te versterken.

Organisaties

Een heel diverse groep actoren zijn woningcorporaties, welzijnsinstellingen en maatschappelijke organisaties. Het is een secundaire partij in relatie tot de plattelandsontwikkeling. Veel burgerinitiatieven zullen bij de uitwerking van hun plannen de instellingen nodig hebben op verschillende niveaus. Net als de overheid dragen de instellingen bij aan initiatieven, door ze te faciliteren en te ondersteunen.

2.5 Hoofditens SWOT

In de vorige paragrafen is te lezen hoe de regio ervoor staat en wat belangrijke ontwikkelingen zijn. Al deze verschillende zaken zijn met het hoofddoel van de LEADER in gedachten beoordeeld. Daaruit volgt wat de kansen en bedreigingen zijn. Ook is duidelijk geworden wat goed gaat en waar zaken verbeterd moeten worden. Hier worden de belangrijkste items genoemd.

STERKTES	VERBETERPUNTEN	KANSEN	BEDREIGINGEN
<ul style="list-style-type: none"> • Drenten voelen zich (geheel) verantwoordelijk voor de energie- en klimaattransitie (53%) en in West-Drenthe wordt er al flink verduurzaamd. • De sociale samenhang is groot, er zijn veel sociale initiatieven, verenigingen, vrijwilligers, noaberschap en mantelzorgers. • Drenthe zijn tevreden met hun leefomgeving en leven. • Het economisch ecosysteem (o.a. ondernemers, onderwijs, overheid, investeerders) is verbeterd. 	<ul style="list-style-type: none"> • Zorgen over behoud van cohesie in dorpen door instroombewoners van buiten. Ook tussen Drenten onderling lopen meningen over maatschappelijke thema's ver uiteen polarisatie neemt toe. • Er is sprake van een brain drain vanuit Drenthe. • Er is sprake van een omgekeerde bevolkingspiramide (zware demografische druk). 	<ul style="list-style-type: none"> • Nieuwe Drenten kunnen demografische druk en gebrek aan arbeidskrachten verlichten • Herbestemming vastgoed en nieuwe woonvormen kunnen oplossing bieden voor het gebrek aan geschikte woonruimte voor jongeren en het langer thuis kunnen wonen van ouderen. • Deelinitiatieven onder andere op grond van mobiliteit kunnen een goed alternatief bieden voor beperkt aanbod van openbaar vervoer. • Door de Corona preventie-maatregelen is werken op afstand in veel branches gewoon geworden. Drenthe als provincie om te wonen wordt hiermee voor hoger opgeleiden aantrekkelijker. 	<ul style="list-style-type: none"> • Er is ruimte nodig voor landbouw, natuur, wonen, energieopwekking, klimaatadaptatie en bedrijvigheid. • Onze groene leefomgeving staat onder druk, teruggang biodiversiteit is nog niet gestopt, landschapselementen verdwijnen, natuurgebieden versralen door stikstofoverschotten, waterkwaliteit is onder peil en klimaatveranderingen geven langere droge perioden en veel neerslag in korte tijd. • Er is een groot gebrek aan arbeidskrachten, experts schatten in dat het een blijvend probleem is. • Er is sprake van een te beperkte capaciteit op het elektriciteitsnetwerk om te voldoen aan het sterk stijgende aanbod aan zonne- en windenergie. Opslagmogelijkheden op locatie zijn (nog) niet rendabel.

3. DOELEN & ACTIEPLAN

3.1 Doelen

Op basis van de hiervoor beschreven onderdelen van de analyse zijn de sterktes, verbeterpunten, kansen en bedreigingen opgesteld. Van deze lange lijst zijn enkele gekozen die de meeste impact hebben op de leefbaarheid van het platteland in de brede zin van het woord. Met deze items is een confrontatiematrix gevuld. Op basis van de confrontaties zijn de thematische doelen van deze LOS geformuleerd. Het zijn de kansen en uitdagingen waar West-Drenthe mee aan het werk moet en de kaders waarbinnen in de nieuwe LEADER-periode initiatieven ondersteuning kunnen vragen.

Voor de periode 2023-2027 wordt -op basis van de analyse en SWOT, gesprekken met stakeholders in de regio, de gebiedsbijeenkomsten en vanuit de toegestane Europese doelen en needs ingezet op het hoofddoel:

We werken aan een platteland waar je ook in de toekomst fijn kunt wonen, leven en werken. Dit bereiken we middels noaberschap 2.0, met nieuwe vormen van samenwerking tussen inwoners, dorpen, overheid en organisaties. Iedereen doet mee en draagt zijn steentje bij aan een toekomstbestendige leefomgeving.

Het hoofddoel wordt opgesplitst in thematische doelen. Daarbij sluiten we aan bij de behoeften ('needs') uit het NSP zoals ook verwoord in paragraaf 2.4. We hebben de keuze gemaakt om te werken aan doelen waarbij wij inschatten dat de bijdrage door de LEADER-aanpak goed werkt. De doelen zijn op basis van belang en urgentie geprioriteerd. Achter elk doel staat bovendien vermeld bij welke behoefte uit het NSP het doel aansluit. De thematische doelen worden hierna uitgewerkt in maatregelen per doel.

Thematische doelen:

1. Toekomstgerichte economie (N.24)
2. Samen leven en wonen (N.13, N.15, N.16, N.23)
3. Versterken biodiversiteit en landschapskwaliteit (N.23, N.18, N.19)
4. Klimaatadaptatie & duurzaamheid (N. 12, N.13, N.14, N.15, N.16)

In deze LOS is een heldere keuze gemaakt: het gaat om initiatieven van burgers en ondernemers in en rond de dorpen. Initiatieven moeten gekoppeld zijn aan bovenstaande speerpunten. De uitkomsten van deze bottom-up initiatieven zijn niet vooraf te bepalen. Uiteraard moeten aanvragers van een LEADER-bijdrage aangeven welke resultaten zij verwachten. Projecten bevinden zich op het grensvlak van overheid en individuele bewoners. Ze moeten toekomstbestendig zijn. En ze mogen niet haaks staan op gemeentelijk of provinciaal beleid of schadelijk zijn voor de gemeenschap of de aarde.

Voor een aantal van de doelen kan samenwerking met andere gebieden bijdragen aan de mate van succes of efficiëntie. De LAG zal zulke samenwerking stimuleren en faciliteren.

Alles bij elkaar is het een veelomvattend pakket dat door zijn breedte ook garant staat voor integraliteit. De uitdaging zal zijn om de thema's met elkaar in verband te brengen, om bij de thema's betrokken burgers, gemeenschappen en andere stakeholders met elkaar te verbinden en samen te laten optrekken in vernieuwende initiatieven. Daarnaast is er veel overeenstemming tussen de Lokale Ontwikkelstrategieën van Drenthe waardoor 'grens-overschrijdende' projecten makkelijk kunnen worden ingediend.

3.2 Actieplan

Onderstaand zijn de vier doelen voorzien van maatregelen en acties: wat is de ambitie per doel en wat gaan we doen, op welk type initiatieven wordt ingezet. Kortom: **het actieplan**.

1. TOEKOMSTGERICHTE ECONOMIE

Doelstelling

West-Drenthe kent een groene en slimme economie waar rekening wordt gehouden met krapte van grondstoffen en krapte op de arbeidsmarkt. We zoeken naar toepassingen van nieuwe duurzame en/of circulaire grondstoffen. Duurzame en circulaire economie biedt voor de (transitie in de) landbouw, voor het MKB, voor de industrie in Drenthe nieuwe kansen. Drenthe is een ondernemend gebied, organisaties en ondernemers uit alle sectoren zetten zich in om klantgerichte oplossingen te bedenken voor hedendaagse uitdagingen en hun bedrijfsvoering duurzaam vorm te geven. Door samenwerking en cross-overs worden nieuwe kansen gecreëerd en benut. De vraag en het aanbod op de arbeidsmarkt zijn beter op elkaar afgestemd.

Aanpak/acties

We stimuleren:

1. Ontwikkeling van nieuwe en groene verdienmodellen en innovatieve projecten die bijdragen aan de leefbaarheid van het platteland waaronder:
  - a. duurzame bedrijfsvoering in de landbouw en het circulair werken
  - b. ondersteuning van initiatiefnemers hierbij
2. Initiatieven gericht op het begeleiden van agrarische bedrijven in de duurzame landbouwtransitie. Denk aan doorontwikkelen, omschakelen en verbreden.
3. Korte en duurzame ketens, op zowel food als non-food gebied

4. Initiatieven die bijdragen aan nieuwe samenwerkingsvormen, netwerken, kennis delen/broedplaatsen, het creëren van nieuwe markten of product/marktcombinaties
5. Initiatieven die bijdragen aan een meer gevarieerd toeristisch recreatief aanbod (jaarrond). De initiatieven moeten aansluiten bij de ambities uit het Perspectief op bestemming Drenthe 2030. We geven ruimte aan initiatieven van gezamenlijke marketing(communicatie) of recreatieve productontwikkeling waarbij het verhaal van Drenthe wordt verteld in lijn met de provinciale marketingstrategie (van Marketing Drenthe).
6. Initiatieven die bijdragen aan het versterken van het potentieel aanbod op de arbeidsmarkt en de wendbaarheid van de beroepsbevolking, onder meer door kwetsbare bevolkingsgroepen om- en bij te scholen rondom vaardigheden of het creëren van aantrekkelijke werkopties voor hoogopgeleiden.

Gewenste uitkomst

- Meer organisaties die beter in kunnen springen op nieuwe ontwikkelingen (innovatief karakter);
- Meer bedrijven en organisaties die groene (duurzame/circulaire) verdienmodellen/producten hebben;
- Een betere match tussen vraag en aanbod op de arbeidsmarkt;
- Meerdere nieuwe samenwerkingsverbanden, cross-overs en 'broedplaatsen' in de regio;
- Meer regionale productieketens
- Een gevarieerd en aantrekkelijk toeristisch jaarrond aanbod

2. SAMEN LEVEN EN WONEN

Doelstelling

Op het platteland van West-Drenthe is het plezierig samenleven, wonen en werken voor jong en oud. Ondanks de stijgende vergrijzing weten we de sociale samenhang in de dorpen te behouden: er blijven voldoende mensen die zich in willen zetten voor het dorp en de ander. Iedereen doet mee en doet ertoe, dat vertaalt zich ook naar sociale inclusie, het bestrijden van armoede en eenzaamheid. De voorzieningen, benodigde zorg- en dienstencentra die daaraan bijdragen zijn aanwezig en vitaal. In de dorpen zijn de dorpshuizen en cultuur- en sportaccommodaties plaatsen waar men elkaar op laagdrempelige manieren ontmoet. Op gebied van wonen is er een nieuw aanbod gecreëerd voor starters en ouderen.

Aanpak/acties

We stimuleren:

1. Doorontwikkelen en verbreden van voorzieningen die de verbinding en leefbaarheid op het platteland verbeteren en ontmoeting stimuleren (buurtcentra, ontmoetingscentra of cultuur- of sportaccommodaties binnen en buiten etc.)
2. Initiatieven die bijdragen aan het versterken van het voorzieningenpeil in de dorpen (winkels, horeca, culturele instellingen, innovatieve OV oplossingen, medische diensten etc.), waaronder het opzetten van bewonersbedrijven/coöperaties.
3. Voorwaardenscheppende initiatieven ten behoeve van meer woongelegenheden voor met name starters en ouderen, bijvoorbeeld door herbesteding.
4. Initiatieven die bijdragen aan vitaliteit, breed welzijn, nieuwe leefstijl (waaronder nieuwe zorgconcepten en zorgcoöperaties)
5. Initiatieven die bijdragen aan de verbinding tussen alle bewoners, onder meer door integratie van nieuwe Drenten, het tegengaan van eenzaamheid en het versterken van zelfredzaamheid en sociale inclusie
6. Initiatieven rondom en van jongeren die bijdragen aan de brede welvaart van de plattelandse jeugd

7. Initiatieven die bijdragen aan het versterken van de culturele beleving op het platteland

Gewenste uitkomst

- Versterking en verbreding van voorzieningen die verbinding en leefbaarheid op het platteland versterken;
- Beter uitgewerkte initiatieven voor nieuwe woonconcepten voor met name starters en ouderen;
- Verbeteren van de leefbaarheid en de sociale inclusie van alle inwoners;
- Meer ondernemende bewoners rondom de maatschappelijke thema's.
- Meer zelfredzame inwoners, die daardoor bijvoorbeeld langer zelfstandig kunnen blijven wonen;
- Vermindering van polarisatie;
- Verbetering van de culturele infrastructuur in de regio.

3. VERSTERKEN BIODIVERSITEIT EN LANDSCHAPSKWALITEIT

Doelstelling

Bewoners zijn trots op het Drentse landschap en zetten zich in voor versterking van de biodiversiteit. Samenwerkingsprojecten in en rond de dorpen leiden tot meer landschapskwaliteit en versterking van de landschapsstructuur. Gebiedsplannen van dorpsbewoners, ondernemers/boeren, waterschappen en andere organisaties hebben daaraan bijgedragen. De landbouw is in transitie, richting verduurzaming en meer landschappelijke kwaliteit. Bedrijfs-, recreatieterreinen en openbare ruimte zijn groen, biodivers en worden duurzaam ingericht en onderhouden. Oude landschapselementen worden goed onderhouden en nieuwe worden aangelegd. Er is ruimte geboden voor de vele opgaven die er voor de beschikbare grond zijn, o.a. door synergie van functies.

Aanpak/acties

We stimuleren:

1. Initiatieven die bijdragen aan landschapskwaliteit: (onderzoek rond) het beheren en ontwikkelen van natuur- en landschap en duurzaam waterbeheer;
2. Initiatieven die gericht zijn op samenwerking in een gebied van boeren, bedrijven, inwoners en dorpen rondom biodiversiteit, landschapselementen (groen erfgoed) en (openbaar) groen;
3. Initiatieven die bijdragen aan efficiënt ruimtegebruik en synergie van functies mede door gebiedsplannen van dorpen en omliggend landbouwgebied;
4. Initiatieven met betrekking tot aanplant van landschapselementen waaronder hagen, bomen en bos.

Gewenste uitkomst

- Verbetering van de biodiversiteit;
- Toename aantal en kwaliteit van landschapselementen en ander groen zoals bos;
- Beter overleg tussen en meer draagvlak bij verschillende partijen voor biodiversiteit en landschapskwaliteit.

4. KLIMAATADAPTATIE & DUURZAAMHEID

Doelstelling

Klimaatadaptatie en duurzaamheid energie zitten bij iedereen tussen de oren. In West-Drenthe wordt breed gewerkt aan energiebesparing, -opwekking en -opslag. Er zijn bijvoorbeeld kleine dorpscoöperaties voor het opwekken van energie voor de lokale huishoudens/economie. Het energieverbruik is teruggedrongen en het opwekken van duurzame energie is vergroot. Energiearmoede behoort tot het verleden en de CO₂-uitstoot is flink verlaagd. Bedrijven zetten zich in om effecten van klimaatverandering tegen te gaan. Bedrijfsterreinen en bedrijfs-

voering zijn duurzaam en klimaatadaptief. Boeren en burgers werken gezamenlijk aan een duurzaam waterbeheer om droogte en wateroverlast tegen te gaan, op kleine schaal wordt bijvoorbeeld aan het vasthouden van water gewerkt. Duurzame dorpen werken aan hergebruik, repaircafé's, deelinitiatieven en vermindering van afval.

Aanpak/acties

We stimuleren:

1. Initiatieven rond klimaatadaptatie zoals droogte-, hitte- en wateroverlast in dorpen, wijken en bedrijfsterreinen en in het buitengebied;
2. Initiatieven die bottom up inzetten op verduurzaming en (energie-)besparing, sociale energietransitie, kleine coöperaties voor het lokaal opwekken en opslaan van energie;
3. Initiatieven die bijdragen aan een circulaire economie (reduce, reuse, recycle), zoals repaircafé, deelinitiatieven en andere afvalregimes.

Gewenste uitkomst

- Meer inwoners en bedrijven werken aan energiebesparing en verduurzaming;
- Betere aanpassing aan klimaatverandering van de regio, in bebouwd en landelijk gebied;
- Meer lokale opwekking en opslag van duurzame energie;
- Meer circulaire initiatieven en organisaties in de regio.

3.3 Innovatie en experimenteeruimte

LEADER wil vernieuwing en innovatie in de regio stimuleren. Daarvoor is de ruimte om te experimenteren erg belangrijk. In deze paragraaf beschrijven we wat we onder innovatie verstaan, welke fasen we daarbij onderscheiden en op welke wijze elke fase kan worden gestimuleerd. In deze LOS wordt de volgende definitie gehanteerd: Innovatie is een vernieuwing die voldoet aan de behoefte van (potentiële) afnemers.

Innovaties lossen dus altijd problemen op. Dat kunnen technische problemen zijn, zoals bijvoorbeeld een nieuw type batterij voor het opslaan van duurzame gewonnen energie, maar ook sociale problemen, zoals een nieuw vervoersconcept voor dunbevolkte gebieden om isolatie (en eenzaamheid) te voorkomen. Voor innovatieve projecten is het belangrijk om gedurende het ontwikkelproces snel te leren. Hiervoor wordt geadviseerd om kleine stappen te zetten en de plannen aan te passen op de ervaringen die de initiatiefnemers opdoen. In deze LOS onderscheiden we de volgende fases:

Ideeontwikkeling tot concept productplan (experimenteren)

- **Innovatie-inzicht:** Initiatiefnemers hebben in deze fase een inzicht in een behoefte van een doelgroep gevonden, waar nog geen aanbod voor is ontwikkeld. Initiatiefnemers hebben een technologie gevonden, die toegepast kan worden om te voorzien in een behoefte van een doelgroep.
- **Probleemoplossing:** Vanuit het Innovatie-inzicht wordt gezocht naar de beste manier om het probleem op te lossen, hierbij kan gebruik worden gemaakt van Open Innovatie of Design Thinking technieken. In deze fase wordt ook nagedacht over de potentie van de gevonden oplossing: hoe groot is de potentiële afzet of wat is het beoogde resultaat (wat is de maatschappelijke impact).

Voor deze experimenteerfase kan een initiatiefnemer een bijdrage aanvragen van maximaal € 10.000,-.

Toetsing en opschalen

- **Testen en valideren:** De gevonden oplossing wordt door middel van prototyping en testen getoetst. Hierbij kan gebruikt worden gemaakt van Agile en Lean startup methodes. De gevonden probleemoplossing wordt na elke test steeds verder verbeterd: van idee, naar theoretisch prototype, virtueel prototype, minimaal werkend product tot een minimaal geweldig product.

- **Opschalen:** Door het testen en valideren is inzicht in de haalbaarheid van de business case verworven door de initiatiefnemers. In deze fase wordt de productie gestart en het product op de markt uitgerold.

Voor deze fase kan een initiatiefnemer een aanvraag doen voor een LEADER-subsidie.

3.4 Grote en kleine projecten

LEADER is een Europese subsidie. Bij de subsidie horen vaste spelregels en een hoge mate van controle en verantwoording. Dit zorgt voor relatief hoge uitvoeringskosten: de kosten die moeten worden gemaakt om de door de LAG goedgekeurde LEADER-projecten te controleren, en de moeite die door de initiatiefnemer moet worden gedaan om de bestede subsidie te administreren en verantwoorden. Het Samenwerkingsverband Noord-Nederland (SNN) is de partij die namens de Provincie Drenthe de subsidieaanvragen toetst en de beschikkingen afgeeft. De kosten voor de inzet van SNN worden betaald door de Provincie Drenthe en maken geen onderdeel uit van het LEADER-programma.

Om kosten en baten in evenwicht te laten zijn heeft de LAG ervoor gekozen een minimale projectomvang vast te stellen voor LEADER-projecten van €100.000,-.

Maar: met de LEADER-werkwijze wil de LAG ook bijdragen aan kleinere projecten die op de LEADER-manier ontstaan en worden uitgevoerd. Daarom werken we ook met een zogenoemde 'provinciale regeling, dit is een provinciale subsidieregeling voor kleinere projecten waarbij de doelen en de LEADER-werkwijze uit de LOS worden aangehouden, maar de projectomvang en maximale bijdrage beperkt blijven tot een lager bedrag, namelijk maximaal €25.000,-. De provinciale projecten zijn formeel geen LEADER-projecten. Ze worden na goedkeuring door de LAG afgewikkeld door het subsidieloket van de provincie Drenthe en vallen buiten de Europese verantwoording. De subsidie is samengesteld uit bijdragen van provincie en gemeenten.

Naast provinciale projecten worden ook de aanvragen voor haalbaarheidsonderzoeken en experimenten betaald uit deze provinciale regeling.
(zie verder paragraaf 7.1)

3.5 Meetbare doelen

LEADER is voor alle inwoners van het LEADER gebied West-Drenthe beschikbaar. Bij LEADER komen initiatieven uit de dorpsgemeenschappen, waar dat per doel in resulteert, is niet bij voorbaat vast te leggen. Van projectaanvragers verwachten we uiteraard vooraf duidelijk opgestelde doelen en streefwaardes/uitkomsten, die bijdragen aan de LOS. Deze staan genoemd in de aanvraag en zijn kwantificeerbaar en toetsbaar.

De LAG stelt zich een aantal concrete doelen, vertaalbaar naar eigen – wel kwantificeerbare – activiteiten. Wat de LAG in het kader van de doelen en maatregelen van deze LOS wil bereiken is verwoord in 3.4 bij de ambities en de acties. De LAG acht de LEADER-strategie op deze ambities en acties succesvol wanneer dorpsbewoners en ondernemers zelf in staat zijn kansen te verzilveren en oplossingen te vinden rond maatschappelijke knelpunten en items en voor (dreigende) ontwikkelingen. Wanneer zij zelf verantwoordelijkheid nemen voor de leefbaarheid van hun dorp of gebied. De LEADER-strategie is erop gericht dat mensen in de regio (bewoners, ondernemers, landbouwers) ervaren dat de kwaliteit van wonen, ondernemen en leefbaarheid in het bewuste dorp of gebied als gevolg van de geleverde inzet is verbeterd. In het proces van aansturing, monitoring en evaluatie van individuele initiatieven en de LEADER-strategie als geheel toetst de LAG of dat het geval is, of bewoners tevreden zijn met de resultaten van de projecten die in hun dorp zijn uitgevoerd.

In grote lijnen zijn voor LEADER West-Drenthe in de gehele LEADER periode de volgende resultaten beoogd:

- Het tot stand brengen van 10 innovatieve projecten;
- Het opzetten van 8 samenwerkingsverbanden of ondernemersnetwerken;
- Het opzetten van 2 organisaties die de sociale inclusie vergroten;
- Het vergroenen van 10 bedrijfs- en recreatieterreinen;
- In 8 dorpen zorgen betere basisvoorzieningen voor de leefbaarheid.

Er zal in de eerste periode door een beperkte openstelling in 2023 en een aanlooperperiode waarin gewerkt wordt aan bekendheid met de nieuwe LOS onder de inwoners een lager aantal projecten starten dan in de periodes daarna. Een project kan onder zowel een innovatieproject vallen als bijvoorbeeld een samenwerkingsverband, zo'n project telt in de doelstellingen dan 2x mee.

4. ORGANISATIE

Het slagen van LEADER staat of valt met een goede organisatie waarin ieders taken en verantwoordelijkheden helder zijn. Belangrijke ingrediënten hiervoor zijn duidelijke criteria voor selectie en beoordeling van projecten, korte lijnen tussen de betrokkenen en een transparante werkwijze. In dit hoofdstuk wordt ingegaan op de Lokale Actiegroep (LAG) en de partners waar de LAG mee samenwerkt. Er wordt op een professionele wijze en bottom-up gewerkt.

4.1 Positie, taken en bevoegdheden LAG

De Lokale Actiegroep (LAG) van het LEADER-gebied West-Drenthe is verantwoordelijk voor de uitvoering van de Lokale Ontwikkelingsstrategie (LOS). De leden van de LAG komen vanuit overheden, inwoners, ondernemers en organisaties in West-Drenthe. Het is een publiek-private samenwerking. Het idee is dat de LAG een goede afspiegeling van de samenleving vormt.

Vanwege de themakeuzes worden LAG-bestuurders gekozen met affiniteit voor de LEADER-thema's. Er wordt dus niet voor beroepsbestuurders gekozen, maar voor mensen die wonen en werken in het LEADER-gebied en dientengevolge nauwe contacten hebben met hun achterban.

De LAG heeft de volgende taken:

- Actief contacten leggen met en verbinden van oude en nieuwe stakeholders, gericht op het bereiken van de doelen in de LOS;
- Promotie van het LEADER-programma en het breed communiceren van openstellingen;
- De gastheer-/gastvrouw-rol vervullen tijdens bijeenkomsten die door de LAG worden georganiseerd;
- Relevante ontwikkelingen op het gebied van de gekozen thema's volgen en deze vertalen naar projecten en samenwerkingen in de regio;
- Adviseren over de inhoud van groene en rijpe initiatieven via onder andere LEADER-waardigheidsadvies en via pitches van initiatiefnemers;
- Ingediende projecten beoordelen;
- Bewaken, monitoren/evalueren en leren van projecten.

In principe is het lidmaatschap van de LAG voor de volledige looptijd van het LEADER programma van 5 jaar. De bevoegdheden zijn vastgelegd in het Reglement voor de Lokale Actiegroep (Bijlage). De LAG beoordeelt of de aanvragen in aanmerking komen voor een LEADER-bijdrage. De LAG geeft hierover een bindend advies aan het college van Gedeputeerde Staten (GS) van de provincie Drenthe. SNN is gemandateerd om namens GS de beschikking af te geven.

4.2 Profiel van de LAG

Deze insteek en de onder 4.1, 4.2 en 4.3 geschetste taken van de LAG leiden tot het volgende profiel voor deze commissie:

- Het gebied representeren (goede spreiding herkomst leden over Oost-Drenthe)
- Deskundig op de werkgebieden van LEADER/NSP, diversiteit in achtergrond
- Affiniteit met de doelgroepen en initiatieven
- Beschikt over een breed netwerk
- Communicatief en verbindend
- Bestuurlijk gevoelig, strategisch denkend

- Drive: de LAG-leden geloven in de potentie van LEADER voor de regio en zijn bereid er echt in te investeren.

Daarnaast streven we naar invulling van de LAG die een goede afspiegeling vormt van de maatschappij. Dan gaat het zowel om persoonskenmerken als om werkervaring (ondernemers, ambtenaren, commerciële en ideële organisaties etc.). Het uitgangspunt is dat LAG-leden wonen in het LEADER-gebied waar zij actief zijn. Bij voorkeur zijn LAG-leden actief op meerdere vlakken: zowel in hun dagelijks werk als in vrijwilligersfuncties/bestuursfuncties, liefst op verschillende terreinen. Een LAG-lid heeft een neutrale positie, zonder belang (persoonlijk, politiek, commercieel of anders). Ten minste 51% van de leden van de LAG met een besluitvormende stem behoort niet tot een overheidsinstantie en de inclusiviteit binnen de LAG wordt geborgd. Het stimuleren van gender equality en participatie van vrouwen is onderdeel van de criteria voor de samenstelling van de LAG.

De groep ziet er dan als volgt uit:

- Een expert op gebied van duurzaamheid (semi-publiek) en hernieuwbare energie (semi-publiek of privaat);
- Een expert op gebied van landbouw (privaat);
- Een expert op gebied van R&T (Recreatieschap Drenthe of een ondernemer, privaat);
- Een vertegenwoordiger vanuit een dorpsbelangenorganisatie (privaat);
- Ambtelijke vertegenwoordiging van gemeenten (1 à 2 personen, publiek);
- Terreinbeheerder (semi-publiek).

Semi-publiek betekent dat de organisatie geheel of grotendeels wordt aangestuurd of gefinancierd door een publieke organisatie, maar wel een zelfstandige organisatie of uitvoeringsdienst is.

De volgende personen vormen samen de LAG voor West-Drenthe:

- Duco Schenk - Noordenveld, Beleidsmedewerker Vrijtijdseconomie
- Marjon van den Brandt, De Wolden, Beleidsmedewerker Plattelandsontwikkeling
- Iwan de Vries, Staatsbosbeheer, Natuur & biodiversiteit

- Rosalie Rooze, privaat, Landbouw & onderwijs
- Jan van der Bij, privaat, Leefbaarheid
- Jos Kasten, privaat, Recreatie & Toerisme
- Klaas Neutel, privaat, Verbinding publiek-privaat
- Margot Verhagen, privaat, Duurzaamheid
- Wim de Bruyn, privaat, Plattelandsstrateeg (Voorzitter)

Deze groep vormt de basis voor de LAG. Zoals beschreven in de gebiedsanalyse zijn er zowel op lokaal niveau als op regionaal niveau diverse samenwerkingsverbanden. De ervaring leert dat de energie en betrokkenheid met name bij de samenwerkingsverbanden op lokaal niveau zit. Door onderling contact inspireert men elkaar en daagt men elkaar uit tot versterking van de regio en het eigen bedrijf.

Vanuit het gebied is het wenselijk dat de LAG West-Drenthe zoveel mogelijk aansluit op bestaande gebiedsgerichte processen en overlegstructuren. De voorzitter van de LAG is het eerste aanspreekpunt voor de LEADER-coördinator. Gekozen is voor een kleine, maar wel brede LAG. Naast ondernemers is gekozen voor verantwoordelijke en representatieve vertegenwoordigers vanuit het groen (bijv Staatsbosbeheer); dorpsbelangen en de agrarische sector, aangevuld met beleidsmedewerkers/projectleiders namens de overheid. Vertegenwoordigers, die nadrukkelijk deel uitmaken van de lokale gemeenschap en midden in de maatschappij staan.

Bestuurlijke betrokkenheid van gemeenten en provincie is geborgd door twee contactambtenaren uit West-Drenthe. Terugkoppeling aan de andere ambtenaren wordt gedaan via het overleg gebiedsagenda ZuidWest-Drenthe, Noordenveld sluit hierbij aan voor het agendapunt LEADER.

Ondernemers en vertegenwoordigers van dorpen worden zo geselecteerd dat zij beschikken over een breed netwerk en zorgen voor een spreiding over het gebied. Met een dergelijke samenstelling worden de kennisvelden bestreken, benodigd voor een degelijke beoordeling van plannen. De diverse leden zijn verantwoordelijk voor terugkoppeling naar hun achterban.

4.3 Aansturing en monitoring LEADER-strategie door de LAG

Mede aan de hand van de evaluaties van initiatieven monitort de LAG de resultaten en effectiviteit van de strategie. Tevens wordt bij het monitoren gebruik gemaakt van documenten en bevindingen die voortvloeien uit andere gebiedsontwikkelingen, zoals de Regiodeals, gebiedsplanen, Geopark, ecosystemen als bijvoorbeeld RGA.

De LAG stelt jaarlijks een jaarverslag met een evaluatie op. Die vindt niet alleen plaats 'op papier'. Een evaluatie van de effectiviteit van de LEADER-strategie is vooral waardevol als deze door de regio bottom-up wordt gedeeld, als de beoordeling van LEADER een breed gedragen proces wordt. Daartoe organiseert de LAG publieksmomenten. Op deze wijze beschikt de LAG over een goed instrument om de aansturing – en waar nodig bijsturing – van de LEADER-strategie vorm te geven.

4.4 Organisatie van de uitvoering

Werkwijze

De LAG werkt met een doorlopende openstelling met twee ijkpunten per jaar. Deze zullen openbaar gemaakt worden via reguliere media en website. De LAG komt vier tot zes keer per jaar bij elkaar. Dat is het moment dat projectaanvragen besproken worden en richting wordt gegeven aan de uitvoering van de LOS. De agenda voor de vergaderingen wordt gevormd, in overleg tussen de voorzitter van de LAG, de secretaris en de LEADER-coördinator. Besluitvorming vindt plaats binnen de vergadering van de LAG, hierbij hebben alleen de LAG-leden stemrecht. Wanneer één van de LAG-leden tevens belanghebbende is binnen een project, dan mag dit LAG-lid over dit project niet meestemmen. Er is dan 1 stem minder dan normaliter. Zo wordt belangenverstremgeling tegengegaan.

Publieke LAG-leden (werknemers) zijn afgevaardigden van hun organisatie. Bij verlaten van de functie worden zij vervangen door een vervangende werknemer van dezelfde organi-

satie. De organisatie regelt dit intern. Bij aftreden van een privaat LAG-lid zoekt de LAG een voordracht geschikte nieuwe kandidaat. De leden van de LAG werken op vrijwillige basis. De leden worden gezocht op basis van hun expertise en netwerken in het gebied. Hierbij krijgen zij ondersteuning van een LEADER-coördinator. De LAG heeft een onafhankelijk voorzitter. De provincie Drenthe levert de secretaris.

Subsidiebedragen en percentages

- De minimale projectomvang (totale subsidiabele projectkosten) moet minimaal € 100.000,- bedragen om in aanmerking te komen voor een subsidie. De maximale bijdrage voor projecten is € 125.000,-
- Het budget moet minimaal voor 60 % worden besteed aan toekomstgerichte economie, samen leven en wonen en voor minimaal 20% aan versterken biodiversiteit en landschapskwaliteit en klimaatadaptatie en duurzaamheid.
- Bij de kleine projecten is de minimale projectomvang (totale subsidiabele projectkosten) € 5.000,- en de maximale subsidie € 25.000,-
- Voor onderzoeken en innovatie is per aanvraag maximaal € 10.000,- subsidie mogelijk.

De LAG hanteert de volgende maximum subsidiepercentages:

Projecten	50% subsidie
Haalbaarheidsonderzoeken en innovatie	75% subsidie

Voorschotten

Voorschotten worden gegeven tot maximaal 50% van de verleende subsidie. Deze voorschotten zijn belangrijk voor de initiatiefnemers omdat het vaak moeilijk is om aanvullende externe financiering te regelen.

Besluitvorming over projecten

Toetsing van projectaanvragen vindt plaats op basis van de criteria zoals vastgelegd in de LOS. De procedure is als volgt:

1. Projectideeën worden getoetst op hun LEADER-waardigheid;
2. Een officiële aanvraag wordt ingediend met een projectplan, financiering e.d.;
3. Toetsing van het project volgens een format met selectiecriteria, waardoor een transparante wegging kan plaatsvinden.

Om de transparantie van de besluitvorming over projecten te garanderen geldt een aantal regels:

- Alle partners moeten hun belang in een project openbaar maken en indien er een belang is, mogen zij niet deelnemen aan de besluitvorming over het project;
- Er moet een overzicht zijn van LAG-leden, met een register waarin is vastgelegd welke link er kan zijn tussen het selectiecomité en een project of aanvrager;

In het proces rondom de uitvoering van de LOS spelen naast en rond de LAG ook anderen een rol:

- De provincie coördineert het LEADER programma en biedt ondersteuning van de LAG middels de volgende functies:
  - LEADER-coördinator West-Drenthe, deze ondersteunt de LAG en de initiatiefnemers van projecten in belangrijke mate bij de uitvoering van haar taken. De LEADER-coördinator is thuis in het gebied, kent veel mensen en weet wat er leeft

en speelt. Contact met de LEADER-coördinator is laagdrempelig. Hij/zij is sociaal vaardig, kan goed op verschillende abstractieniveaus denken en opereert proactief om mensen met potentiële LEADER projecten te helpen en te ondersteunen.

■ LEADER-secretaris: administratieve en secretariële ondersteuning, onder meer rondom vergaderingen en themabijeenkomsten

■ Projectadviseurs: zijn het eerste aanspreekpunt voor initiatiefnemers, treden op als intermediair tussen de LAG en initiatiefnemers, ondersteunen initiatiefnemers, organiseren de eventuele ondersteuning aan initiatiefnemers. Daarnaast houden de projectadviseurs zich bezig met projectadministratie en het monitoren/evalueren van projecten. De projectadviseurs kunnen ook projecten initiëren die bijdragen aan de doelstelling van het programma (geregisseerde bottom-up) op eigen initiatief of initiatief van de LAG en ondersteuning bieden bij het zoeken naar partners in de markt.

- SNN is het loket voor het indienen van de subsidieaanvragen, beoordeelt de aanvragen op de regels en geeft namens GS beschikkingen af.
- RVO is het betaalorgaan.
- Elke gemeente heeft een ambtelijk en bestuurlijk contactpersoon die ervoor zorgt dat initiatieven LEADER weten te vinden en de contacten met de provincie onderhoudt. Voor een goede afstemming met de gemeenten richten we een afstemmingsoverleg in.

4.5 Communicatie en verbinding

De LAG is dé aanjager van de communicatie in de regio over het nieuwe LEADER-programma en de kansen die dat biedt. Iedereen moet op basis van voldoende informatie met initiatieven aan de slag kunnen en LEADER moet leven in de regio. De LAG organiseert actief gesprekken met individuele en collectieve stakeholders en organiseert geregeld themabijeenkomsten en

plattelandscafés rond de speerpunten van de LOS. De LAG zet zich in om verbindingen en cross-overs tussen stakeholders uit verschillende sectoren tot stand te brengen.

Om LEADER levend te maken en te houden in de regio is een voortdurende zichtbaarheid in pers, in de sociale media en in kroegen en dorpshuizen nodig. Er moet elke week wel aanleiding zijn voor een publieke uiting: een leuk filmpje van een initiatief, een vlog, een blog, een persbericht.

Voor de communicatie over LEADER West-Drenthe stellen we een communicatiestrategie op.

5. BEGROTING & DEKKING

Totaal beschikbare budget 2023-2027

	Bedrag	%
Totaal beschikbare budget	€ 5.078.206,00	100%
Waarvan afkomstig van EU	€ 2.239.103,00	44%
Waarvan afkomstig van provincie	€ 2.239.103,00	44%
Waarvan afkomstig van gemeenten	€ 600.000,00	12%

nationale projecten 2023-2027	West-Drenthe	%
Totaal	€ 900.000	100%
Afkomstig van provincie	€ 450.000	50%
Afkomstig van gemeenten	€ 450.000	50%

Verdeling Europees en provinciaal

	Bedrag	%
Europese projecten	Bedrag	%
Totaal	€ 4.178.206,00	100%
Waarvan afkomstig van EU	€ 2.239.103,00	54%
Waarvan afkomstig van provincie	€ 1.789.103,00	43%
Waarvan afkomstig van gemeenten	€ 150.000,00	4%

Budgetten per jaar

Jaar	2023	2024	2025	2026	2027	TOTAAL
Openstellingen	1	2	2	2	2	9
Europese projecten	€ 300.000	€ 900.000	€ 900.000	€ 900.000	€ 900.000	€ 3.600.000
nationale projecten (en onderzoeken)	€ 100.000	€ 200.000	€ 200.000	€ 200.000	€ 200.000	€ 900.000
beheerskosten/proceskosten	€ 78.206,00	€ 50.000,00	€ 50.000,00	€ 50.000,00	€ 50.000,00	€ 278.206
	€ 478.206	€ 1.150.000	€ 1.150.000	€ 1.150.000	€ 1.150.000	€ 5.078.206

Beheerskosten/proceskosten

Voor de organisatie van het programma is budget nodig. Hiervoor zijn beheerskosten beschikbaar. Op basis van de verwachting van de kosten is hiervoor een begroting opgesteld. Voor het eerste jaar is meer budget nodig in verband met het ontwikkelen van het programma en de middelen (website, opstellen LOS, gebiedsproces etc.)

Verdeling budgetten over de doelen

De LAG gaat uit van de volgende verdeling van de budgetten over de doelen:

Toekomstgerichte economie & Samen leven en wonen	Minimaal 60%
Versterken biodiversiteit en landschapskwaliteit & Klimaatadaptatie en duurzaamheid	Minimaal 20%

6. LAG WERKWIJZE EN VERANTWOORDING

De LAG komt vier tot zes keer per jaar bij elkaar. Dat is het moment dat projectaanvragen besproken worden en richting wordt gegeven aan de uitvoering van de LOS. De agenda voor de vergaderingen wordt gevormd, in overleg tussen de voorzitter van de LAG, de secretaris en de LEADER-coördinator. Besluitvorming vindt plaats binnen de vergadering van de LAG, hierbij hebben alleen de LAG-leden stemrecht. Wanneer één van de LAG-leden tevens belanghebbende is binnen een project, dan mag dit LAG-lid over dit project niet meestemmen. Er is dan 1 stem minder dan normaliter. Zo wordt belangenverstrengeling tegengegaan.

Publieke LAG-leden (werknemers) zijn afgevaardigden van hun organisatie. Bij verlaten van de functie worden zij vervangen door een vervangende werknemer van dezelfde organisatie. De organisatie regelt dit intern. Bij aftreden van het privaat LAG-lid doet de LAG een voordracht voor de meest geschikte kandidaat. De provincie bedankt het oude lid en benoemt het nieuwe LAG lid op voordracht van de LAG. De leden van de LAG werken op vrijwillige basis. De leden worden gezocht op basis van hun expertise en netwerken in het gebied. Hierbij krijgen zij ondersteuning van een LEADER-coördinator. De LAG kiest uit haar midden een voorzitter. De provincie Drenthe levert de secretaris.

De LAG legt in een reglement vast:

- De selectieprocedure en de selectiecriteria
- Dat het verslag van de besluitvorming over de geselecteerde projecten openbaar is
- De aanvraag- en beoordelingsprocedure.

Naast de LAG vergaderingen zijn de leden aanwezig bij de thema- en gebiedsbijeenkomsten die worden georganiseerd om projecten te initiëren. Tijdens de LAG-vergaderingen kijken we naar de voortgang van nieuwe en beschikte initiatieven en projecten, naar de voortgang van het LEADER-programma en de doelrealisatie, en naar interventies die de LAG moet doen om resultaten te behalen. Twee keer per jaar worden Europese projecten beoordeeld. Besluitvorming vindt plaats aan de hand van de beoordelingen die schriftelijk worden voorbereid, waarna in de vergadering de discussie plaatsvindt. Indien nodig wordt er gestemd over het goed- of afkeuren van aanvragen. Verslagen van de beoordeling vergaderingen zijn openbaar en via de website te raadplegen.

Verantwoording

Elk jaar maakt de LAG een jaarverslag waarin alle activiteiten en resultaten zijn opgenomen. Het gaat over vergaderingen en bijeenkomsten van de LAG, overige activiteiten die vanuit de LAG zijn georganiseerd, initiatieven die zijn gehonoreerd en afgewezen en over behaalde resultaten en effecten. Ook de financiële uitputting wordt in het jaarverslag opgenomen. Het jaarverslag staat op de website en wordt aangeboden aan gemeenten en provincie. Op basis van het jaarverslag worden de activiteiten van de LAG voor het volgende jaar bepaald.

Openstellingen

We gaan uit van een doorlopende openstelling waarbij twee maal per jaar een beoordeling plaatsvindt. Dat betekent dat projecten doorlopend kunnen worden ingediend maar op vastgestelde data worden beoordeeld en vergeleken met elkaar. In het openstellingsbesluit worden de subsidieplafonds bekendgemaakt. De publicatie van het openstellingsbesluit is in het Provinciaal Blad en op de website van Leader Oost-Drenthe. Daarnaast is er actieve communicatie over openstellingen, indiening en andere informatie die interessant is voor initiatiefnemers, onder meer via social media. Dit wordt nader uitgewerkt in een communicatieplan.

Indien nodig past de provincie op voorzet van de LAG het openstellingsbesluit aan, bijvoorbeeld om subsidieplafonds in te stellen voor bepaalde doelgroepen of maatregelen, de hoogte van de openstelling te verhogen of andere redenen.

7. PROCEDURE & SELECTIECRITERIA

7.1. Grote & kleine projecten

Er zijn twee mogelijkheden voor een LEADER-subsidie: grote projecten en kleine projecten.

Grote projecten

- Projectkosten vanaf € 100.000
- Subsidie €50.000 tot €125.000
- Minimaal 50% eigen bijdrage
- 2 keer per jaar een beoordeling met subsidieplafond
- Subsidie is afkomstig van Europa, provincie en gemeenten
- Afhandeling door SNN, uitslag na maximaal 26 weken
- Eindrapportage met financieel verslag & aanleveren facturen/bonnen

Kleine projecten

- Projectkosten € 10.000 tot € 100.000
- Subsidie €5.000 tot €25.000
- Minimaal 50% eigen bijdrage
- Indienen doorlopend mogelijk, drie subsidieplafonds per jaar
- Subsidie is afkomstig van provincie en gemeenten
- Afhandeling door de provincie, uitslag na maximaal 13 weken
- Eindrapportage d.m.v. beknopt verslag met foto's

Kleine projecten kunnen tijdens elke vergadering van de LAG worden beoordeeld. Wel willen we werken met subsidieplafonds per 4 maanden om te voorkomen dat het budget voor een heel jaar al in januari op is.

Kleine projecten kunnen doorlopend worden ingediend en elke vergadering worden behandeld. Formeel verloopt deze procedure via de provincie en heeft een maximale behandeltermijn van 13 weken. Kleine projecten vallen onder de provinciale subsidieregeling en worden behandeld volgens arrangement 1 van de ASV. Daardoor is er een beperkte uitvoeringslast en lage administratieve last voor indieners. De inzet van het subsidieteam is beperkt door een eenvoudiger formulier en door afhandeling door middel van arrangement 1, waarbij er geen eindrapportage nodig is. Deze hoeft dus ook niet gecontroleerd te worden door de provincie, en er hoeven ook geen facturen en bonnen gecontroleerd te worden. Indieners hoeven slechts een (foto-)verslag aan te leveren als eindrapportage.

Formeel gezien zijn de kleine projecten geen LEADER maar dat is voor de initiatiefnemers niet relevant. Achter de voordeur van het loket regelen we dat de kleine projecten worden afgehandeld door de provincie (subsidieteam) en de grote projecten door SNN.

We hebben gebruik gemaakt van goede voorbeelden uit andere gebieden: we hebben de mogelijkheid van een regeling voor kleine projecten gezien bij zowel onze eigen provincie als bij de provincie Groningen, waar LEADER al jaren naar tevredenheid werkt met een provin-

ciale regeling voor kleinere projecten. We hebben daarom besloten deze regeling over te nemen.

7.2. Procedure - de gang van een aanvraag

Onderstaand een overzicht van de stappen die een aanvrager doorloopt voor een subsidie-aanvraag. Voorafgaand aan deze stappen zijn er, zoals ook op de gebiedsbijeenkomsten bleek, heel veel projectideeën. Met enige stimulans kunnen de beste van deze ideeën omgevormd worden tot LEADER-waardige projecten, projecten die bijdragen aan de doelstellingen van deze LOS.

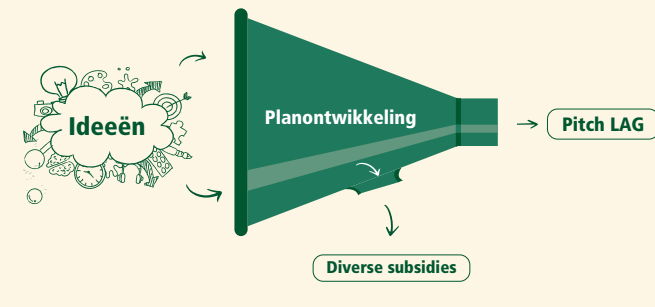
LEADER-coördinator en LAG kunnen beslissen om bepaalde projecten te (laten) ondersteunen bij de planvorming. De vele initiatieven en ideeën in onze regio verdienen waardering en ondersteuning. Vaak weten initiatiefnemers niet waar ze met hun goede idee terecht kunnen en welke subsidie of bijdrage het best bij hen past. Hoewel dat niet behoort tot de competentie van de LAG en geen onderdeel uitmaakt van deze LOS, is het creëren van een loket of toegangspoort rond geldstromen voor initiatieven van belang. Bij voorkeur bevindt zich een dergelijk loket bij de provincie. Hier kan een initiatiefnemer met een deskundige aftasten wat het beste traject voor een idee is. Het voorkomt dat men een gecompliceerd proces van aanvragen van een bepaalde subsidie in gaat, terwijl een andere geldstroom passender is. En het gaat ongewenste concurrentie tussen subsidiesystemen en 'shoppen' tegen.

Grote projecten

STAP 1 Is het project LEADER-waardig?

Het LEADER-traject start met info van de website of contact met een van de LEADER-contactpersonen van de eigen gemeente of provincie. Lijkt LEADER het passende subsidie-instrument, dan vult de initiatiefnemer – die rechtspersoon moet zijn of worden – het LEADER-waardigheidsformulier in. Het formulier kan digitaal worden ingediend of naar de provincie worden gestuurd. Die velt een oordeel omtrent de LEADER-waardigheid. Daarbij wordt getoetst of het initiatief bijdraagt aan de doelen van LEADER. Het initiatief wordt door de LEADER-coördinator op de hoogte gesteld van het oordeel van de LAG. In alle gevallen geven LEADER-coördinator en LAG uitleg en/of tips bij het oordeel. Daarbij hoort ook het verwijzen naar andere relevante subsidiemogelijkheden zoals uitgelegd in onderstaand schema.

STAP 2 Pitchen

Als een initiatief LEADER-waardig is, kan de initiatiefnemer het idee verder uitwerken. De volgende stap is een korte vormvrije pitch om het project aan de LAG te presenteren. Na de presentatie heeft de LAG kort de gelegenheid tot het stellen van vragen aan de initiatiefnemer. Zo is er gelegenheid tot interactie met de LAG en tot het daarmee aanscherpen van het projectplan.

STAP 3 Opstellen projectplan, inclusief begroting en andere verplichte bijlagen

Met het advies van de LAG kan het project verder aangescherpt worden en kan een projectplan/aanvraag worden opgesteld. Hiervoor wordt een format gebruikt met een aantal verplichte onderdelen. Hier wordt helder aangegeven welke bijlagen het initiatief moet meesturen. Het formulier kan gaande het proces steeds worden opgeslagen en gewijzigd. Een initiatiefnemer kan een pretoets laten doen door SNN. Eventueel is ook ondersteuning beschikbaar via de LEADER-coördinator.

STAP 4 EH2+ aanvragen, waar nodig vergunningen regelen

Voor het indienen van de aanvraag is een E-herkenning niveau EH2+ nodig. Initiatiefnemers moeten die tijdig aanvragen. Ook moet het initiatief een RVO/BRS-nummer aanvragen (RVO.nl of 0880424242). Waar nodig moet er zicht zijn op toekenning van vergunningen ten behoeve van de uitvoering van de plannen (bestemmingsplanwijzigingen, omgevingsvergunning, gebruiksvergunning), het initiatief moet 'obstakelvrij' zijn. Is geen vergunning vereist, dan dient de vraag beantwoord te worden of het initiatief niet in strijd is met het lokale beleid. De vraag over vergunningen en lokaal beleid wordt in het aanvraagformulier gesteld.

Fase 2 Indiening	<h3>Grote projecten</h3>
	<p>STAP 5: Aanvraag indienen Tijdens een openstellingstermijn/tender (wordt o.a. aangekondigd op de website) kunnen initiatieven ingediend worden. Dit gaat digitaal via het e-loket op de website van SNN met het vanaf stap 3 opgestelde projectplan.</p>
Fase 3 Beoordeling aanvraag	<h3>Grote projecten</h3>
	<p>STAP 6 Beoordeling compleetheid aanvraag Na sluiting van de openstellingstermijn toetst SNN het project op compleetheid. Indien e.e.a. compleet is, wordt de aanvraag naar de LAG gestuurd.</p>
	<p>STAP 7 Inhoudelijke beoordeling aanvraag (LAG) De LAG voert de inhoudelijke beoordeling uit op basis van een puntentoekenning. Hiervoor maakt zij gebruik van de criteria die zijn opgenomen in de LOS (7.2). Een project dat hoog genoeg in de ranking staat (minimaal 55 punten behaalt, waarvan minimaal 4 punten voor één van de LOS-doelen) komt in principe voor een bijdrage van LEADER in aanmerking. Indien het aantal aanvragen dat 55 punten behaalt zodanig is dat het budget van een openstelling niet toereikend is, ontvangen de hoogst scorende initiatieven een bijdrage. Een project dat om deze reden geen subsidie krijgt, kan bij de volgende openstelling opnieuw meedoen.</p> <p>Is binnen de LAG geen sprake van consensus over een aanvraag dan stemmen de LAG-leden. Besluitvorming vindt plaats bij gewone meerderheid van stemmen. Staken de stemmen, dan vindt een tweede overleg plaats over de aanvraag. Bij de besluitvorming wordt de nodige zorgvuldigheid betracht. Indien een LAG lid betrokken is bij een project, dan mag het betreffende LAG lid dat project niet beoordelen, niet aanwezig zijn bij het beoordelen van de aanvraag en niet mee doen aan een eventuele stemming. Van de selectievergaderingen wordt een openbaar verslag bijgehouden waarin ook is opgenomen welke leden bij de vergadering aanwezig zijn geweest.</p>

Fase 3 Beoordeling aanvraag	Grote projecten
	<p>STAP 8 Beoordeling financiële, subsidie technische en staatssteun technische aspecten SNN beoordeelt de projecten die hoog genoeg staan in de ranking vervolgens op financiële, subsidie technische en staatssteun technische aspecten. Dit kan tot gevolg hebben dat een project dat inhoudelijk positief rankt, uiteindelijk niet voor subsidie in aanmerking komt.</p>
	<p>STAP 9. Beschikking GS volgt de selectie van de LAG en SNN geeft namens GS een beschikking af aan het project. Hierin staan de goedgekeurde kosten, de financiering en eventuele aanvullende voorwaarden. SNN geeft opdracht aan het betaalorgaan, RVO, het initiatief te betalen uit het LEADER-budget. Betaling vindt plaats op basis van de rapportages van de projectindieners. Een voorschot van maximaal 50% van de LEADER-bijdrage maakt standaard onderdeel uit van de betaalprocedure.</p>
Fase 4 Uitvoering & afronding	Grote projecten
	<p>Stap 10. Uitvoering project Uitvoeren van het project door de initiatiefnemer. Tijdens de uitvoering houdt de initiatiefnemer contact met SNN en de LAG over de voortgang van het project.</p>
	<p>Stap 11. Afronden en afrekenen Als een project is afgerond wordt van initiatiefnemers een projectverslag verwacht. Hierin schrijven zij kort samengevat welke doelen zij hebben behaald en hoe zij dit hebben gedaan. Om van elkaar te kunnen leren, wordt gevraagd om valkuilen en succesfactoren van het project te benoemen. Ook voor de website bieden zij informatie aan om kennis en ervaring te delen. Op die manier vormen zij een voorbeeld voor andere initiatiefnemers. Op basis van het projectverslag stelt SNN de vaststellingsbeschikking op en worden waar nodig de laatste bedragen verrekend.</p>

7.3. Selectiecriteria

1.LOS-doelen	Aan welke LOS-doelen draagt het initiatief bij en in welke mate? 1. Toekomstgerichte economie 2. Samen leven en wonen 3. Versterken biodiversiteit en landschapskwaliteit 4. Klimaatadaptatie & duurzaamheid	Initiatief moet minimaal op één van deze doelen betrekking hebben. Meer dan één mag. Score: maximaal 5 punten per doel. Max score 20
---------------------	---	--

NB minimaal één van de doelen moet een score van 4 punten krijgen om in aanmerking te komen voor een LEADER-bijdrage. Is dat niet het geval, dan valt het project af.

2.Bottom-up, draagvlak en behoefte	Is het initiatief ontstaan vanuit inwoners/vereniging/ondernemer(s) in het gebied? In welke behoefte van (toekomstige) afnemers voorziet het?	Initiatief moet minimaal op één van deze doelen betrekking hebben. Meer dan één mag. Score: rapportcijfer van 1 tot 10 Max score 10
3. Innovatief/ vernieuwend of onderscheidend	Op welke manier is het initiatief innovatief/experimenteel? Wat voegt het initiatief toe aan bestaande activiteiten/voorzieningen?	Score: rapportcijfer van 1 tot 10 Max score 10
4. Samenwerking	Is sprake van samenwerking met anderen/andere partijen? In welke mate? Betreft het voor de hand liggende samenwerking of samenwerking met partijen/groepen/stakeholders waar normaal gesproken geen samenwerking mee is? Ontstaan er nieuwe samenwerkingsverbanden die ook na afloop van het initiatief blijven bestaan?	Score: rapportcijfer van 1 tot 10 Max score 10

5.Financiën/organisatie	Financiële en organisatorische haalbaarheid. Is het initiatief obstakelvrij, d.w.z. kan het starten na toekenning van de LEADER-bijdrage? In welke mate is de initiatiefnemer in staat om het project uit te voeren en hoe is eventuele hulp voorzien?	Score: rapportcijfer van 1 tot 10 Max score 10
6.Exploitatie	In welke mate is het initiatief uit op een sluitende exploitatie/realistisch verdienmodel? Is er een exploitatiebegroting die dit ondersteund?	Score: rapportcijfer van 1 tot 10 Max score 10
7.Continuïteit	Worden initiatieven/activiteiten gestart met de intentie om ze minimaal 5 jaar voort te zetten? Hoe is het beheer/vervolg geregeld?	Score: rapportcijfer van 1 tot 10 Max score 10
8. Effect	Hoe groot is de impact op de regio, op welk niveau heeft het initiatief een effect? Heel lokaal (dorp, wijk), gemeentelijk of regionaal niveau? Hoeveel mensen worden bereikt met het project? Op welke manier heeft het project positieve of negatieve omgevingseffecten? In welke mate maakt duurzaamheid onderdeel uit van het project?	Score: rapportcijfer van 1 tot 10 Max score 10
9. Voorbeeldfunctie	Op welke manier kan het project als voorbeeld dienen voor anderen? Hoe gaat de initiatiefnemer daar mee om?	Score: rapportcijfer van 1 tot 10 Max score 10

Projecten moeten een minimale totaalscore van 55 punten hebben om in aanmerking te komen voor een LEADER-subsidie.

7.4 Subsidiabele kosten

Alleen kosten die direct verband houden met het uitvoeren van projecten die passen binnen een door Gedeputeerde Staten goedgekeurde LOS komen voor subsidie in aanmerking.

Een LEADER-bijdrage kan verstrekt worden voor:

- a. loonkosten
- b. de kosten van door een subsidieontvanger verrichte eigen arbeid
- c. bijdragen in natura in de vorm van door of namens de subsidieontvanger op geld te waarderen inbreng van producten of diensten, waar geen bonnen en betaalbewijzen voor beschikbaar zijn
- d. bijdragen in natura in de vorm van onbetaalde arbeid van vrijwilligers
- e. afschrijvingskosten
- f. overige kosten waarvoor een factuur of document met gelijkwaardige bewijskracht kan worden overlegd (kosten derden).

Je kunt daarbij denken aan de volgende uitgaven – bijvoorbeeld:

- Proceskosten van een initiatief, uren (te besteden door bij het project betrokkenen of door vanuit het project ingezette externen) voor bijvoorbeeld het ontwikkelen van een product, het onderzoeken van de haalbaarheid, het creëren van een verdienmodel, het maken van een plan van aanpak, het opstellen van een communicatieplan of een marketingstrategie etc.
- De kosten van de bouw, verbetering, verwerving of leasing van onroerende goederen.
- De kosten van de koop of huurkoop van nieuwe machines en installaties tot maximaal de marktwaarde van de activa.
- Kosten in verband met kennisontwikkeling, proceskosten, samenwerkingsactiviteiten binnen het eigen LEADER gebied, samenwerkingsactiviteiten met andere LEADER gebieden.
- Kosten die gemaakt worden voor uitvoering van projecten passend binnen de criteria van de LOS en van projecten voortkomend uit samenwerkingsactiviteiten binnen of buiten het LEADER gebied.

- De kosten van verwerving of ontwikkeling van computersoftware.
- De kosten van de opzet van juridische entiteiten (bijvoorbeeld notariskosten bij de oprichting van een coöperatie).
- De kosten van verwerving van octrooien, licenties, auteursrechten en merken.
- Bijdragen in natura.

De toegestane te maken kosten(soorten) worden in de verordening opgenomen. Deze verordening wordt gepubliceerd in het Provinciaal Blad en op de website van LEADER Oost-Drenthe.

8. MONITORING EN EFFECTMETING

8.1 Monitoring

Er is gekozen voor een lokale benadering. Daarom wordt ook gekozen voor een kleinschalige manier van monitoring, dicht bij de projectindieners. Van projectaanvragers verwacht de LAG vooraf duidelijk opgestelde doelen en streefwaardes/uitkomsten, die bijdragen aan de LOS. Deze staan genoemd in de aanvraag. Wanneer een project van koers raakt, wordt geprobeerd er samen alles aan te doen om het project te doen slagen. Hiervoor kan de LEADER-coördinator ondersteuning bieden. Als een project toch niet slaagt, is het nuttig te horen waarom het niet is geslaagd. Zo kunnen LAG en andere indieners leren van alle projecten die worden uitgevoerd.

Per project verwacht de LAG volledige medewerking van de initiatiefnemers. Wanneer er twijfels bestaan over de voortgang van een project, wordt de initiatiefnemer om een voortgangsrapportage gevraagd. Hierin beschrijft de initiatiefnemer welke vooraf opgestelde/uitkomsten hij/zij al heeft behaald en welke stappen hij/zij gaat nemen om de overige streefwaarden/uitkomsten binnen de vastgestelde tijd te behalen. Ook kan hij/zij hierin aangeven welke ondersteuning hij/zij hierbij nodig heeft. De LAG beslist vervolgens of de subsidieverstrekking wordt voortgezet of wordt gestopt.

We willen tijdens deze periode experimenteren en leren. Dat betekent ook dat we het maakbaarheidsprincipe loslaten. Vooraf weten we niet altijd precies of de subsidie het 'waard' is. Soms zullen projecten tegenvallende resultaten hebben, vooral bij zeer innovatieve

projecten kan dit zo zijn, maar wij gaan ervan uit dat de munt vaker de andere kant opvalt en we successen zullen vieren. Deze parels willen we in de etalage zetten. Uitstellen, zodat deze initiatieven andere initiatieven kunnen inspireren en zij hiervan kunnen leren. Het doorvertellen van het verhaal is bij uitstek een rol voor de initiatiefnemers zelf. Maar ook de LAG speelt hierbij een belangrijke rol. Samen houden we de verhalen levend. Als inspiratiebron voor de regio, maar ook als verhalen van trots.

Vanuit het LEADER-programma zullen we goede en inspirerende voorbeelden en ervaringen actief uitdragen, indien gewenst ook naar andere LEADER-gebieden in binnen- en buitenland. In het communicatieplan zal ingegaan worden op kennis vergaren, kennis uitwisselen en vooral hoe gaan we leren van elkaar.

8.2 Effectmeting

De LAG vindt het voor de LEADER-strategie belangrijk dat de effecten op regionaal niveau worden gemeten (naast de lokale projectresultaten). De perceptie van bewoners en ondernemers is daarbij leidend en wordt gemeten middels de gesprekken, discussies en overleggen binnen de regio zelf. De taak van de LAG is om meetbare outcome en de perceptie van bewoners en ondernemers samen te brengen en vast te stellen of er belangrijke, afwijkende ontwikkelingen zijn. Aan de hand daarvan kan de LAG besluiten de LOS aan te passen. Het gaat hierbij alleen om accentverschuivingen binnen de vastgestelde thema's. Op de website zal hierover vooraf en achteraf worden gecommuniceerd.

Bijlage

Reglement lokale actiegroep West-Drenthe

Artikel 1, Begripsbepalingen

In dit reglement wordt verstaan onder:

- a. LAG: Lokale Actiegroep (LAG), vertegenwoordigers van de publieke en private lokale sociaaleconomische belangengroepen, zoals beschreven in artikel 31, lid 2, sub b, en artikel 33 van Vo. (EU) 2021/1060.
- b. LOS: Lokale Ontwikkelingsstrategie als onderdeel van LEADER, strategie voor vanuit de gemeenschap geleide lokale ontwikkeling: een strategie zoals beschreven in artikel 31, lid 2, sub c, van Vo. (EU) 2021/1060, juncto artikel 32, lid 1 van diezelfde verordening, met op de plaatselijke doelstellingen en behoeften afgestemde concrete acties, die bijdraagt tot de verwezenlijking van de strategie van de Europese Unie voor slimme, duurzame en inclusieve groei en wordt ontworpen en uitgevoerd door een lokale actiegroep.
- c. LEADER (Liaison Entre Actions de Développement de l'Economie Rurale): een vanuit de gemeenschap geleide lokale ontwikkeling in het kader van het NSP;
- d. SNN: Samenwerkingsverband Noord-Nederland, het controleorgaan wat bevoegd is namens Gedeputeerde Staten werkzaamheden te verrichten voor LEADER.

Artikel 2, Toepassing

Dit reglement is van toepassing op grond van artikel 33 Verordening (EU) 2021/1060.

Artikel 3, Taken

De LAG heeft de volgende taken:

- a. Projectontwikkeling;
- b. Selecteren van projecten;
- c. Het programmeren en prioriteren van de uitvoering;

- d. Jaarlijkse monitoring en evaluatie van de uitvoering van de LOS;
- e. Opstellen en laten publiceren van de voor de uitvoering van de LOS benodigde openstellingsbesluiten.

Artikel 4, Samenstelling

1. In de LAG zitten vertegenwoordigers namens de publieke partijen tot een maximum aantal van 49% van het totaal aantal leden.
2. De LAG heeft een onafhankelijk voorzitter en ten minste zes andere leden.
3. De LAG wijst uit hun midden een plaatsvervangend voorzitter aan.
4. Indien gedurende de looptijd van de uitvoering van de LOS de samenstelling van de LAG wijzigt, dan wordt bij de benoeming van nieuwe leden door Gedeputeerde Staten getoetst of nog aan de basisvoorwaarden voor de samenstelling, als bedoeld in lid 1 en 2, van de LAG wordt voldaan.

Artikel 5, Zittingsperiode

De leden van de LAG blijven zitting nemen gedurende de looptijd van het LEADER-programma 2023-2027, met inbegrip van eventuele door de EU aangewezen verlengingsperiodes na 2027.

Artikel 6, Schorsing en beëindiging lidmaatschap

1. LAG-leden kunnen een lid van de LAG schorsen als dit door een meerderheid van minimaal 67% van de LAG is besloten.
2. De periode van schorsing bedraagt maximaal 6 maanden. Is na verloop van die tijd geen beslissing genomen omtrent opheffing van de schorsing of ontslag, dan eindigt de schorsing.
3. Het lidmaatschap van de LAG eindigt op eigen verzoek van het betrokken lid of door:
  - a. Het ontbinden van de LAG;
  - b. Overlijden;

Artikel 7, Besluitvormingsprocedure

1. Voor zover geen consensus wordt bereikt, besluit de LAG bij meerderheid van stemmen.
2. Wanneer de stemmen staken, neemt de voorzitter een besluit.
3. De leden van de LAG stemmen zonder last en ruggespraak.
4. Een lid van de LAG neemt niet deel aan de stemming over een aangelegenheid die hem rechtstreeks of middellijk aangaat, of waarbij hij als vertegenwoordiger persoonlijk betrokken is.
5. De LAG kan geen besluiten nemen, indien niet tenminste de helft van het aantal leden aanwezig is en minder dan de helft van de uitgebrachte stemmen van private leden afkomst is.
6. De LAG heeft de mogelijkheid tot het instellen van een of meer werkgroepen. Deze werkgroepen hebben geen besluitvormende, maar alleen adviserende bevoegdheden.
7. Besluiten van de LAG worden vastgelegd in een besluitenlijst, die in de eerstvolgende vergadering van de LAG wordt vastgesteld.

Artikel 8, werkwijze vergaderingen

1. De LAG vergadert zo dikwijls als door de voorzitter nodig wordt geoordeeld, alsmede wanneer ten minste twee leden van de LAG hierom schriftelijk vragen.
2. De secretaris draagt er zorg voor dat de uitnodigingen en agenda's, spoedeisende gevallen uitgezonderd, ten minste een week voor de dag van de vergadering aan de leden worden toegezonden.
3. De LAG vergadert in beginsel met gesloten deuren, maar kan besluiten dat de vergadering in het openbaar wordt gehouden.
4. De LAG kan deskundigen en belanghebbenden in haar vergadering uitnodigen.
5. Genodigden maken geen deel uit van de besluitvorming bij de selectie van concrete acties.
6. Verslagen van beoordelingsvergaderingen zijn op aanvraag te verkrijgen via het secretariaat.
7. Een lijst met gesubsidieerde projecten wordt gepubliceerd op de LEADER-website.

Artikel 9, selectieprocedure en selectiecriteria

1. De LAG neemt alleen subsidieaanvragen in behandeling als deze op de juiste wijze (digitaal) zijn ingediend, binnen de juiste periode en met de juiste documenten en vereiste bijlagen.
2. De LAG beoordeelt aanvragen op basis van de selectiecriteria zoals omschreven in de LOS.
3. De LAG stelt een advies op over de beoordeling van de subsidieaanvraag en de hoogte van het subsidiebedrag.
4. De LAG legt de aanvraag na beoordeling voor aan SNN voor een toets op subsidietechnische aspecten.
5. Gedeputeerde Staten besluiten op basis van het advies van de LAG.
6. Bij grote projecten geeft SNN namens Gedeputeerde Staten een beschikking af.
7. Bij kleine projecten geeft Gedeputeerde Staten een beschikking af.

Artikel 10, Inlichtingen

1. De LAG rapporteert jaarlijks door middel van een jaarverslag over de voortgang van de werkzaamheden. De rapportage bevat onder meer een financiële verantwoording.
2. Op verzoek verstrekt de LAG aan Gedeputeerde Staten en het college van Burgemeester en Wethouders meer uitgebreide inlichtingen over de voortgang van de uitvoering

Artikel 11, ondersteuning LAG

1. De LAG wordt ondersteund door het secretariaat met daarin een secretaris, coördinator en projectadviseurs.
2. Het secretariaat maakt geen deel uit van de LAG.
3. Het secretariaat van de LAG berust bij de Provincie Drenthe.
4. De coördinator van de LAG is, behalve met de voorbereiding van de vergaderingen, belast met de uitvoering van de besluiten van de LAG. Hij kan daartoe de nodige opdrachten verstrekken, zolang deze passen binnen de door de LAG vastgestelde jaarprogramma en het beschikbaar gestelde budget.

5. Het secretariaat draagt zorg voor archiefvorming.
6. De verantwoordelijkheid voor het budgetbeheer berust bij de coördinator van de LAG.

Artikel 12, Vergoeding

1. De voorzitter en overige leden komen in aanmerking voor een vergoeding voor zover zij niet ambtshalve zitting hebben in de commissie.
2. Voor de hoogte van de vergoeding worden de maximaal toegestane bedragen gebruikt door ook worden gehanteerd door de provincie Drenthe bij het geven van vergoedingen aan commissies die zijn ingesteld op grond van de provinciewet.

